

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslaissa säädettyjä suoja-aikoja niin, että ne vastaavat Euroopan yhteisöjen lainsäädännössä asetettuja vaatimuksia.

Tekijänoikeuden suoja-aika ehdotetaan tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta annetun neuvoston direktiivin mukaisesti pidennettäväksi 70 vuoteen tekijän kuolinvuodesta. Suoja-aika koskisi myös valokuvateoksia, joiden suoja vastikään on siirretty erillisestä laista tekijänoikeuslakiin. Elokuvateoksen suoja-ajan laskemisesta lakiin ehdotetaan otettavaksi omat erityissäännöksensä. Se, joka julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman ja julkistamat-

toman teoksen, saisi teokseen taloudelliset oikeudet 25 vuoden ajaksi. Esittävien taiteilijoiden sekä äänitteiden ja elokuvien tuottajien oikeuksien suoja-ajan laskemisesta lakiin otettaisiin uusia tarkempia säännöksiä.

Suoja-ajat pitenisivät myös siten, että suojan piiriin tulee uudelleen sellaista aineistoa, joka jo kerran on tullut vapaaksi. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännökset, joiden mukaan vapaaksi tulleen aineiston käyttö voisi tietyissä tapauksissa ja tietyin edellytyksin jatkua 31 päivään joulukuuta 1999.

Laki ehdotetaan direktiivin mukaisesti tulemaan voimaan 30 päivänä kesäkuuta 1995.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	4. Asian valmistelu	15
1. Nykyinen tilanne	3	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	15
2. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suoja-aikojen yhdenmukaistamista koskeva direktiivi ja siitä aiheutuvat muutokset	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	16
2.1. Suoja-aikojen koskevan lainsäädännön kehitys Euroopan unionissa ja sen jäsenvaltioissa	3	1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	16
2.2. Tekijänoikeuden voimassaoloaika	5	2. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	17
2.3. Elokuvateokset tai audiovisuaaliset teokset	6	LAKIEHDOTUS	19
2.4. Lähioikeuksien voimassaoloaika	7	Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	19
2.5. Aiemmin julkaisemattomien ja julkistamattomien teosten suoja	8	LIITTEET	22
2.6. Eräitä muita kysymyksiä	9	Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta	22
2.7. Ajallinen sovellettavuus	10	Neuvoston direktiivi 93/89/ETY, annettu 29 päivänä lokakuuta 1993, tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta	25
2.8. Aikaisemmat sopimukset tekijänoikeuden tai lähioikeuksien luovuttamisesta	13		
3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	15		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

Tekijänoikeutta ja eräitä tekijänoikeutta lähellä olevia oikeuksia eli lähioikeuksia koskevat säännökset sisältyvät tekijänoikeuslakiin (404/61).

Tekijänoikeuksiin kuuluvat kirjallisten ja taiteellisten teosten tekijöiden oikeudet. Teokset ovat luovan työn tuloksia. Ollakseen suojattuja niiden on ylitettävä niin sanottu teoskynnys ja oltava omaperäisiä tekijänsä luovan työn tuloksia. Kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin luetaan muun muassa suulliset esitykset, sävellysteokset, elokuvateokset, valokuvateokset, kuvataiteen teokset, rakennusteokset, taidekäsityön tuotteet ja tietokoneohjelmat. Lähioikeuksiin kuuluvat muun muassa esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien, elokuvien ensimmäisten tallenteiden tuottajien ja radio- ja televisioyritysten oikeudet. Lähioikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 5 luvussa.

Tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien kuten muidenkin immateriaalioikeuksien kesto on ajallisesti rajoitettu. Oikeudet lakkaavat tietyn säädetyn ajan kuluttua. Tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla on sekä varallisuus oikeudellisia että henkilöön liittyviä oikeuksien piirteitä.

Tekijänoikeus syntyy teoksen luomishetkellä. Tekijänoikeuslain 43 §:ssä olevan suoja-aikaa koskevan pääsäännöksen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Kahden tai useamman tekijän yhdessä luoman yhteisteoksen suoja päättyy viidenkymmenen vuoden kuluttua viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Lain 44 §:ssä on säännöksiä eräistä erityistapauksista. Tekijän nimeä tai yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta julkistetun teoksen suoja-aika on viisikymmentä vuotta julkistamisvuodesta. Yhteen kuuluvista osista muodostuvan teoksen suoja-aika laskeaan viimeisen osan julkistamisvuodesta.

Jos tekijän nimeä, salanimeä tai tunnettua nimimerkkiä ilmoittamatta julkistetun teoksen tekijä ilmoitetaan 7 §:ssä sanotuin tavoin ennen kuin 50 vuotta on kulunut, siirrytään 44 §:n 2 momentin mukaan noudattamaan yleistä 43 §:n mukaista tekijän kuolinvuodesta laskettavaa suoja-aikaa. Lain 7 §:n 2 momentin mukaan nimeä mainitsematta julkaistujen teosten tekijää edustaa julkaisija tai kustantaja, kunnes

tekijä on ilmaistu uudessa painoksessa tai ilmoitettu asianomaiselle ministeriölle.

Lähioikeuksien, esittävän taiteilijan, äänitteen tuottajan sekä radio- ja televisioyrittäjän, suoja-aika pidennettiin 16 päivänä tammikuuta 1991 voimaan tulleella lainmuutoksella (34/91) 25 vuodesta 50 vuoteen. Suoja-ajat lasketaan eri lähioikeuksien kohdalla eri tapahtumista.

Esittävän taiteilijan oikeudet ovat voimassa kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jolloin esitys otettiin laitteelle.

Äänilevyä tai muuta laitetta, johon ääni on otettu, ei saa jäljentää, ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona laitteelle ottaminen tapahtui.

Radio- ja televisioyrittäjän oikeudet ovat voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona lähettäminen tapahtui.

Vuonna 1995 tehdyllä lainmuutoksella (446/95) lisättiin tekijänoikeuslakiin säännökset elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajan suojusta. Oikeus on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

2. Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamista koskeva direktiivi ja siitä johtuvat muutokset

2.1. Suoja-aikoja koskevan lainsäädännön kehitys Euroopan unionissa ja sen jäsenvaltioissa

Tekijänoikeuden alan kansainvälisissä yleissopimuksissa on määräyksiä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suoja-ajoista. Määräyksissä on asetettu velvoitteita oikeuksien vähimmäiskestosta. Sopimukseen liittyneet valtiot voivat säätää pidemmistäkin suoja-ajoista.

Se, että yleissopimukset eivät täysin yhdenmukaista suoja-aikoja, on johtanut siihen, että Euroopan unionin (EU) jäsenvaltioiden lainsäädännöt eroavat melkoisesti toisistaan.

Bernin sopimuksen mukainen vähimmäis- suoja-aika on 50 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä laskettuna. Kymmenen EU:n jäsenvaltiota oli syksyyn 1992 mennessä säätäneet tämän mukaisesti 50 vuoden suojusta. Saksassa annetaan kuitenkin kaikille teoksille 70 vuoden

ja Espanjassa 60 vuoden suoja-aika. Espanjassa lyhennettiin vuonna 1987 tekijänoikeuden suoja-aika 80 vuodesta 60 vuoteen. Ranskassa on tekijänoikeuden yleinen suoja-aika 50 vuotta, mutta "sävellysteoksille sanojen kanssa tai ilman niitä" annetaan 70 vuoden suoja-aika.

Näiden eroavuuksien lisäksi on tekijänoikeuden suoja-aikoja pidennetty sota-aikojen vuoksi Belgiassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen 8 vuodella, Italiassa toisen maailmansodan jälkeen 12 vuodella ja Ranskassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen 6 vuodella ja toisen maailmansodan jälkeen 8 vuodella.

Lähioikeuksien suoja-ajat vaihtelivat myös EU:n eri jäsenvaltioissa. Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja yleisradioyhtiöiden suojaa koskevassa Rooman konventiossa asetetaan vähimmäissuoja-ajaksi 20 vuotta, joka eri oikeuksien kohdalla lasketaan eri tapahutumista. Vuonna 1992 suoja-ajat EU:n jäsenvaltioissa vaihtelivat 20 ja 50 vuoden välillä. Isossa-Britanniassa, Portugalissa, Ranskassa, Saksassa ja Tanskassa annettiin kaikille kolmelle oikeudenhaltijaryhmälle 50 vuoden suoja-aika. Muista maista esimerkiksi Luxemburgissa annettiin näille ryhmille 20 vuoden ja Espanjassa 40 vuoden suoja.

Kun Euroopan yhteisöjen komissio harkitsi suoja-aikojen yhdenmukaistamista koskevan direktiiviehdotuksen antamista, se totesi, että suoja-aika on immateriaalioikeuksien olennainen elementti. Suoja-aikojen erot jäsenvaltioiden välillä aiheuttavat kaupan esteitä ja kilpailun vääristymistä, minkä vuoksi eroavuudet on poistettava.

Euroopan yhteisön tuomioistuin on kiinnittänyt huomiota suoja-aikojen eroavuuksiin eräässä tapauksessa vuonna 1989 (tapaus 341/87 EMI Electrola GmbH vastaan Patricia Im- und Export and others (1989) ECR 79, niin kutsuttu Patricia-tapaus). Se koski äänitteiden tuontia Tanskasta Saksaan. Suoja-aika oli vielä voimassa Saksassa mutta lakannut Tanskassa. Äänitteitä voitiin vapaasti levittää Tanskassa oikeudenhaltijan luvatta mutta levitys ei ollut luvallista Saksassa.

Tuomioistuin pohti tämän tilanteen yhteensovivuutta Euroopan talousyhteisön perustamisopimuksen 36 artiklan kanssa. Se totesi, että suoja-aika liittyy itse oikeuden olemassaoloon ja voi näin olla tavaroiden vapaan liikkuvuuden oikeutettu rajoitus. Tuomioistuin piti tilannetta ongelmana eikä hyväksynyt sitä huomautuksitta. Se totesi ongelman johtuvan

suoja-aikojen erosta tilanteessa, jossa yhteisön lainsäädäntöä ei ole yhdenmukaistettu. Tuomioistuin meni jopa niin pitkälle, että se totesi yhdenmukaistamisen olevan tarpeellista sekä oikeuksien suoja-aikojen kohdalla että erinäisten yksityiskohtien kuten suojan laskemisen alkuajakohdan määrittelyn kohdalla.

Komissio totesi direktiiviehdotuksessa, että tuomiosta voi päätellä suoja-aikojen erojen jäsenmaissa olevan senlaatuiset, että kirjallisten teosten ja kulttuurihyödykkeiden kohdalla yhteismarkkinat eivät toteudu, ellei suoja-aikoja yhdenmukaisteta. Komissio totesi edelleen, että suoja-aikojen yhdenmukaistamisen on oltava täydellinen, jotta yhteismarkkinat syntyisivät. Johtopäätöksenä oli myös, että direktiiviehdotuksen pohjaksi otettiin yhteisön perussopimuksen 100 a artikla.

Komissio antoi ehdotuksen direktiiviksi tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta 23 päivänä maaliskuuta 1992 (COM(92) 33 final — SYN 935). Neuvosto antoi direktiivin (93/98/ETY) 29 päivänä lokakuuta 1993. Direktiivi sisällytettiin Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus) vuonna 1994. Direktiivin mukaiset lainmuutokset on saatettava kansallisesti voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä.

Tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta 29 päivänä lokakuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/98/ETY, jäljempänä suoja-aikadirektiivi, johdanto-osassa todetaan, että sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta välttämättömän suoja-aikojen yhdenmukaistamisen on kohdistuttava myös niitä koskeviin yksityiskohtaisiin sääntöihin, kuten päivämäärään, josta kunkin suojan voimassaoloaika lasketaan.

Suoja-aikadirektiivin johdanto-osassa todetaan myös, että Bernin sopimuksessa vähimmäissuoja-aika, tekijän elinaika lisättyinä 50 vuodella tämän kuolemasta, on tarkoitettu suojaamaan tekijää sekä tämän jälkeläisten kahta ensimmäistä sukupolvea. Johdanto-osassa todetaan edelleen, että keskimääräinen elinikä yhteisössä on pidentynyt siinä määrin, ettei mainittu suojan voimassaoloaika enää riitä kahdelle sukupolvelle. Suomi vastusti direktiiviehdotuksen valmistelun aikana kansainvälisessä keskustelussa suoja-aikojen pidentämistä ja huomautti tässä yhteydessä, että edellä mainittu perustelu pohjautuu väärinkäsitykseen.

Suoja-aikojen yhdenmukaistamista pisimpien

suoja-aikojen mukaisesti neuvosto perusteli sillä, että saatujen oikeuksien kunnioittaminen kuuluu yhteisön oikeusjärjestyksen suojaamiin oikeudellisiin yleisperiaatteisiin. Tämän mukaisesti suoja-aikojen yhdenmukaistamisella ei voida vähentää oikeudenhaltijoilla nykyisin olevaa suojaa. Yhdenmukaistamalla suoja-ajat pitkille ajanjaksoille rajoitetaan samalla siirtymätoimenpiteet mahdollisimman vähäisiksi.

Suoja-aikadirektiivin johdanto-osassa todetaan, että tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien yhdenmukaistamisen on perustuttava suojelun korkeaan tasoon. Nämä oikeudet ovat välttämättömiä luovalle työlle. Oikeuksien suojalla varmistetaan luovuuden ylläpitäminen ja kehittäminen tekijöiden, kulttuuritoiminnan, kuluttajien sekä koko yhteiskunnan eduksi.

Suoja-aikadirektiivin johdanto-osan mukaan ”suojelun korkean tason aikaansaamiseksi vastaamaan sekä sisämarkkinoiden vaatimuksia että tarvetta luoda yhteisössä kirjallisen ja taiteellisen luovuuden sopusointuiselle kehitykselle suotuisa oikeudellinen ympäristö” tekijänoikeuden suojan voimassaoloaika olisi yhdenmukaistettava 70 vuodeksi tekijän kuolinvuodesta tai teoksen saattamisesta yleisön saataville ja lähioikeuksien suoja yhdenmukaistettava 50 vuodeksi suojan voimassaolon aiheuttaneesta tapahtumasta.

Koska suoja-aikadirektiiviä sovellettaessa eräät tekijänoikeudet ja lähioikeudet syntyvät uudestaan, direktiivin johdanto-osassa todetaan, että yhteisön oikeusjärjestys takaa saatujen oikeuksien sekä oikeutettujen odotusten kunnioittamisen. Uudelleen syntyvät oikeudet eivät voi aiheuttaa korvausvelvollisuutta henkilöille, jotka ovat vilpittömässä mielessä alkaneet käyttää teoksia ajankohtana, jolloin ne eivät olleet suojattuja.

Direktiivin johdanto-osassa todetaan vielä, että jäsenvaltioiden on voitava antaa säännöksiä suojattujen teosten ja muiden kohteiden käyttöä koskevien, ennen direktiivistä johtuvaa suojan voimassaoloajan pidentämistä tehtyjen sopimusten tulkinnasta, mukauttamisesta ja toteuttamisen seurannasta.

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suoja-ajoista käydään parhaillaan laajaa kansainvälistä keskustelua monenkeskisellä kansainvälisellä tasolla. Maailman henkisen omaisuuden järjestö WIPO on valmistellut Bernin sopimuksen ajanmukaistamista sekä esittäjien ja äänitetuottajien kansainvälisen suojan uudistamista. Kysymys suoja-aikojen monenkeskisestä yh-

denmukaistamisesta on tässä yhteydessä ollut esillä. Asiasta ei kuitenkaan tällä hetkellä ole riittävää kansainvälistä yksimielisyyttä.

Suoja-aikojen kansainväliseen yhdenmukaistamiseen vaikuttaa tällä hetkellä eniten lainsäädäntökehitys EU:ssa. Myös Yhdysvalloissa on esillä ehdotus suoja-ajan muuttamiseksi 70 vuodeksi tekijän kuolinvuodesta. Ehdotuksen perusteena on kehitys EU:ssa. Pidentämällä suoja-ajan Euroopan yhteisöjen lainsäädäntöä vastaavaksi Yhdysvallat saa kannaltaan tärkeillä Euroopan markkinoilla muun muassa kirjoille ja musiikki- ja elokuvateoksille EU:ssa myönnettävän vastaavan pidemmän suojan.

2.2. Tekijänoikeuden voimassaoloaika

Suoja-aikadirektiivin 1 artiklan 1 kohdassa on perussäännös tekijänoikeuden voimassaoloajasta. Bernin sopimuksen 2 artiklassa tarkoitettujen kirjallisten tai taiteellisten teosten tekijänoikeus on voimassa tekijän elinajan ja 70 vuotta tämän kuolemasta riippumatta siitä päivästä, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville. Tekijänoikeuslain 43 §:ssä oleva 50 vuoden suoja-aika ehdotetaan tämän mukaisesti muutettavaksi 70 vuodeksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohdassa tarkoitettu voimassaoloaika on laskettava viimeisenä elossa olleen tekijäkumppanin kuolemasta, jos tekijänoikeus kuuluu tekijäkumppaneille yhteisesti. Tekijänoikeuslain säännökset vastaavat direktiivin vaatimuksia. Lain 43 §:n mukaisesti oikeus on voimassa 6 §:ssä tarkoitettun teoksen osalta viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Tekijänoikeuslain 6 §:n mukaisesti tekijänoikeus kuuluu tekijöille yhteisesti, jos kaksi tai useampia tekijöitä on luonut teoksen yhdessä heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia.

Artiklan 3 kohdan ensimmäisessä virkkeessä on säännös, jonka mukaan nimettömien tai salanimellä varustettujen teosten suojan voimassaoloaika on 70 vuotta teoksen saattamisesta laillisesti yleisön saataville. Säännös vastaa asiasisällöltään tekijänoikeuslain 44 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen säännöstä, jonka mukaan tekijän nimeä, salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta julkistettujen teosten suoja-aika on 50 vuotta teoksen julkistamisvuodesta. Suojan kesto ehdotetaan direktiivin mukaisesti muutettavaksi 70 vuodeksi.

Direktiivin mukaan suoja lasketaan ”teoksen

saattamisesta laillisesti yleisön saataville". Tekijänoikeuslain mukaan suoja-aika lasketaan julkistamisesta. Tekijänoikeuslain 8 §:n 1 momentissa olevan säännöksen mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti saatetaan yleisön saataville. Suomen lain mukainen julkistaminen vastaa riittävän täsmällisesti direktiivin säännöksissä esiintyvää laillista yleisön saataville saattamista.

Artiklan 3 kohdan toisen virkkeen mukaan noudatetaan 1 kohdan mukaista suojan voimassaoloaika, jos tekijän käyttämä salanimi ei jätä epäilystä tekijän henkilöllisyydestä tai jos tekijä ilmaisee henkilöllisyytensä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun ajan kuluessa. Esityksessä ehdotetaan, että tätä säännöstä vastaava tekijänoikeuslain 44 §:n 2 momentin säännös muutetaan vastaamaan direktiivin säännöstä. Jos tekijän henkilöllisyys selviää 1 momentissa mainitun ajan kuluessa, noudatetaan, mitä 43 §:n 1 momentissa säädetään.

Artiklan 4 kohdassa on säännökset sen tilanteen varalta, että jäsenvaltio antaa erityissäännöksiä yhteisteosten tekijänoikeuksista tai oikeushenkilön nimeämisestä oikeudenhaltijaksi. Säännökset eivät anna aiheita muutosehdoiksiin Suomen lain osalta.

Artiklan 5 kohta koskee teoksia, jotka julkaistaan niteinä, osina, vihkoina, numeroina tai jaksoina ja joiden suoja-aika lasketaan alkavaksi siitä ajankohdasta, jolloin teos on laillisesti saatettu yleisön saataville. Tällaisia teoksia ovat vain nimettä tai salanimellä julkistetut teokset. Säännös vastaa tekijänoikeuslain 44 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä olevaa säännöstä. Direktiivin mukaan tällaisten teosten suojan voimassaoloaika on laskettava erikseen kullekin teoksen osalle. Tekijänoikeuslain mukaan suoja-aika luetaan siitä vuodesta, jona viimeinen osa julkistettiin. Jotta laki vastaisi direktiivin vaatimusta, ehdotetaan mainittua tekijänoikeuslain säännöstä muutettavaksi niin, että voimassaoloaika lasketaan erikseen kullekin osalle.

Artiklan 6 kohdassa on säännös, jonka mukaan teosten suoja-aika lasketaan luomis- hetkestä, jos on kysymys teoksista, joiden suojan voimassaoloaika ei lasketa tekijän tai tekijöiden kuolinvuodesta ja joita ei ole laillisesti saatettu yleisön saataville. Suoja-aika on tässä tapauksessa 70 vuotta luomisesta. Tässä säännöksessä tarkoitettuja teoksia ovat vain sellaiset julkistamattomat teokset, joiden tekijää ei tunneta. Direktiivin säännöksen tarkoi-

tuksena on katkaista suoja-aika, joka tällaisten teosten kohdalla on voimassa ikuisesti. Tekijänoikeuslaissa ei ole vastaavaa säännöstä. Jotta laki vastaisi direktiivin vaatimuksia, ehdotetaan, että uuteen 44 §:n 3 momenttiin otetaan selostetun sisältöinen uusi säännös.

Suoja-aikadirektiivin 1 artiklan mukainen tekijänoikeuden normaali suoja-aika tulee 6 artiklan mukaisesti myöntää myös valokuvateoksille. Valokuvateoksia ovat sellaiset kuvat, jotka ovat tekijänsä luovan henkisen työn omaperäisiä tuloksia. Muiden valokuvien suo- jasta voidaan säätää kansallisella tasolla. Valokuvien suoja on Suomessa vastikään siirretty tekijänoikeuslakiin, ja valokuvaa koskeva erillinen laki on kumottu. Valokuvateokset saavat suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla, ja muiden valokuvien suojusta säädetään lain 49 a §:ssä. Muiden valokuvien suoja-aika, 50 vuotta kuvan valmistusvuodesta, vastaa muiden tekijänoikeuslain 5 luvussa säädettyjen lähioikeuksien suojaa. Tämä suoja on puhtaasti kansallinen järjestely, kuten oli myös erillisessä valokuvan suojaa koskevassa laissa ollut suoja, joka ulottui muihin valokuviin kuin valokuvateoksiin. Direktiivi ei yhdenmukaista tämän lähioikeuksiin kuuluvan valokuvasuojan suoja-aikaa.

2.3. Elokvateokset tai audiovisuaaliset teokset

Suoja-aikadirektiivin 2 artiklassa on säännöksiä elokuvateosten ja audiovisuaalisten teosten suojusta.

Artiklan 1 kohdassa olevan säännöksen mukaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat nimetä myös muita tekijäkumppaneita. Säännös ei aiheuta muutoksia Suomen lakiin. Pääohjaaja on Suomen tekijänoikeuslain mukaan poikkeuksetta yksi elokuvan tekijöistä.

Artiklan 2 kohdassa on erityissäännös elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suoja-ajan laskemisesta. Tällainen säännös on katsottu direktiivissä tarpeelliseksi, koska elokuvilla ja audiovisuaalisilla teoksilla on useimmiten useita tekijöitä. Se, ketkä katsotaan elokuvateoksen tekijöiksi, voi vaihdella eri maissa. Vain määrittelemällä tarkoin, kenen kuoleman- ta suojan voimassaoloaika lasketaan, voidaan saavuttaa täysi yhdenmukaisuus. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa luetellaan ne henkilöt,

joista viimeksi elossa olleen kuolemasta suoja-aika lasketaan. Nämä henkilöt ovat pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta varten luodun musiikin säveltäjä. Nämä henkilöt ovat useimpien EU:n jäsenvaltioiden tekijänoikeutta koskevien säästösten mukaan elokuvateoksen tekijöitä.

Direktiivillä ja tällä lakiehdotuksella ei puututa siihen, että muutkin henkilöt kuin direktiivissä mainitut voivat olla elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen tekijöitä. Direktiivillä on pelkästään se vaikutus, että viimeisenä elossa olleen luoteltuihin ryhmiin kuuluvan henkilön kuolinhetki ratkaisee teoksen suoja-ajan laskemisen. Elokuvateoksen ja audiovisuaalisen teoksen suoja-aika noudattaa direktiivin mukaista tekijänoikeuden yleistä 70 vuoden suoja-aikaa.

Jotta tekijänoikeuslaki olisi direktiivin mukainen, ehdotetaan, että 43 §:ään lisätään säännös, jossa kytketään elokuvateoksen suoja-ajan laskeminen mainittuihin neljään tekijäryhmään kuuluvien henkilöiden kuolemaan.

2.4. Lähioikeuksien voimassaoloaika

Suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan esittäjien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua esityksestä. Jos esityksestä tehty tallenne julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataville ennen kuin 50 vuotta on kulunut esityksestä, on suoja-aika 50 vuotta julkaisemisesta tai yleisön saataviin saattamisesta sen mukaan, kumpi näistä toimenpiteistä tapahtui ensin.

Tekijänoikeuslain 45 §:n mukainen esittävän taiteilijan suoja-aika on 50 vuotta siitä vuodesta, jona esitys tallennettiin. Tämä on käytännössä sama kuin esitysajankohta. Laissa ei ole säännöksiä julkaisemis- tai julkistamisajankohtiin perustuvista suoja-ajoista.

Direktiivin mukaisesti ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 45 §:n 2 momenttia muutetaan siten, että esittävän taiteilijan suojan kesto lasketaan esityksestä. Lisäksi ehdotetaan, että momenttiin lisätään julkaistuja tai julkistettuja tallennettuja esityksiä koskeva säännös, jonka mukaan suoja on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensin julkaistiin tai julkistettiin. Ehdotuksessa käytetään laillisen yleisön saataviin saattamisen sijasta sanontaa ”julkistaminen”. Ku-

ten edellä direktiivin 1 artiklan 3 kohdan osalta on todettu, Suomen lain mukainen julkistaminen vastaa riittävän täsmällisesti direktiivin sanontaa.

Artiklan 2 kohdan mukaan äänitteiden tuottajien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos äänite kuitenkin julkaistaan tai saatetaan laillisesti yleisön saataville ennen kuin 50 vuotta on kulunut tallennuksesta, on suoja-aika direktiivin mukaan 50 vuotta julkaisemis- tai yleisön saataviin saattamisajankohdasta sen mukaan, kumpi näistä toimenpiteistä tapahtui ensin.

Tekijänoikeuslain 46 §:n mukainen äänitteen tuottajan suoja-aika on 50 vuotta siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui. Kuten ei ole esittävän taiteilijan kohdalla, ei myöskään äänitteen tuottajan kohdalla laissa ole säännöksiä julkaisemis- tai julkistamisajankohtiin perustuvista suoja-ajoista.

Laissa oleva säännös tallentamiseen perustuvasta suoja-ajasta vastaa direktiivin säännöstä. Direktiivin mukaisesti ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 46 §:n 1 momenttiin lisätään säännös julkaisemis- tai julkistamisajankohtaan liittyvästä suoja-ajasta. Suoja-aika lasketaan siitä toimenpiteestä, joka tapahtui ensiksi.

Tekijänoikeuslakiin lisättiin vuonna 1995 vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY, jäljempänä vuokrausdirektiivi, mukaisesti uudet säännökset elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajan oikeuksista. Tekijänoikeuslain 46 a §:n mukaisesti filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut tallennusvuodesta.

Suoja-aikadirektiivin 3 artiklan 3 kohdassa olevan säännöksen mukaan elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajan oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Tekijänoikeuslaki vastaa tätä. Esittäjien ja äänitteiden tuottajien suojan tavoim myös elokuvatuottajien suoja-aikaan liittyy lisäksi direktiivin säännös julkaisemis- tai julkistamisajankohtaan liittyvästä suoja-ajasta. Esityksessä ehdotetaan, että vastaava säännös lisätään tekijänoikeuslain 46 a §:n 1 momenttiin.

Artiklan 3 kohdassa on lisäksi säännös, jonka mukaan ”elokuvalla” tarkoitetaan äänellä varustettua tai äänetöntä audiovisuaalista

teosta tai liikkuvaa kuvaa. Säännös vastaa vuokrausdirektiivin 2 artiklan 1 kohdassa olevaa säännöstä. Tuottajan suoja ulottuu elokuvateoksien lisäksi muihin liikkuvaa kuvaa sisältäviin tuotantoihin riippumatta siitä, ovatko ne teoksia. Tekijänoikeuslain 46 §:n 1 momentin mukaan tuottajan suoja on kytketty tuotannon tallennusalaan samalla tavalla kuin äänitteen tuottajan suoja. Laissa käytetään suojan kohteesta sanontaa ”filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa”. Laki vastaa tältä osin direktiivien vaatimuksia.

Artiklan 4 kohdassa on säännös yleisradioorganisaatioiden suoja-ajasta. Lähettäjäyrityksen oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista riippumatta siitä, tapahtuuko lähetyksen johtaja pitkän vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mihin luetaan myös lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä. Tekijänoikeuslain 48 §:n mukainen suoja-aika on sama kuin direktiivin mukainen suoja-aika. Radio- ja televisiolähetyksen lähettäjäyritysten suoja kattaa direktiivissä mainitut lähetyksmuodot. Yleisradioorganisaatioita koskevat suoja-aikadirektiivin säännökset eivät anna aihetta lainmuutoksiin.

Suoja-aikadirektiivin 3 artiklan mukaisesti ehdotetut lisäykset esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien ja elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajien suoja-aikaa koskeviin säännöksiin pidentävät suoja-aikoja jossain määrin. Niiden tallennettujen esitysten, äänitteiden ja kuvatuotteiden suoja-aika, jotka julkaistaan tai julkistetaan, pitenee esitys- tai tallennusajankohdan ja julkaisemis- tai julkistamisajankohdan välisellä ajalla, mikäli edellä mainitut eivät tapahdu saman kalenterivuoden aikana.

2.5. Aiemmin julkaisemattomien ja julkistamattomien teosten suoja

Suoja-aikadirektiivin 4 artiklan mukaan jokainen, joka tekijänoikeuden suojan sammuttua ensimmäistä kertaa laillisesti julkaisee tai laillisesti saattaa yleisön saataville teoksen, jota ei ole aikaisemmin julkaistu, saa teokseen tekijän taloudellisia oikeuksia vastaavan suojan. Näiden oikeuksien suojan voimassaoloaika on 25 vuotta. Se lasketaan siitä, kun teos on ensimmäistä kertaa laillisesti julkaistu tai saatettu yleisön saataville.

Tekijänoikeuslaissa ei ole vastaavaa säännöstä. Esityksessä ehdotetaan, että tekijänoikeuslain 44 a §:ään otetaan direktiivin 4 artiklaa vastaavat uudet säännökset. Niiden mukaan se, joka ensimmäistä kertaa julkaisee tai julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman ja julkistamattoman teoksen, joka on ollut Suomen lain mukaan suojattu ja jonka suoja on lakannut, saa teokseen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset oikeudet. Oikeudet ovat voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin tai julkistettiin.

Pykälän sanamuodon mukaan teoksen, johon tämä erityinen oikeus voi kohdistua, on pitänyt olla tekijänoikeuden kohteena. Tämä on selvästi ilmaistu ehdotuksessa.

Teoksen, johon erityinen oikeus voi kohdistua, tulee olla aikaisemmin julkaisuuteen saattamaton. Säännöksen englanninkielisessä versiossa käytetään sanontaa ”unpublished”. Pohjoismaiden ulkopuolella ei tekijänoikeutta koskevissa säädöksissä ole eroa ”julkaisemisen” ja ”julkistamisen” välillä. Molemmat ovat sanan ”published” vastineita. Direktiivin suomenkielisessä versiossa on käytetty väljästi sanaa ”julkaisematon”. Niiden teosten piirin rajoittamiseksi, joihin oikeus voi kohdistua, on ehdotuksessa suojan saamisen ehdoksi otettu, että teoksen tulee olla aikaisemmin julkaisematon tai julkistamaton.

Direktiivissä ei määritetä sitä, missä maassa julkaistaviin tai julkistettaviin teoksiin oikeus voi kohdistua. Ehdotetun säännöksen piiriin kuuluvat missä tahansa julkaistut tai julkistetut teokset.

Säännöksiä ei ole annettu myöskään siitä, mikä henkilöpiiri voi saada tämän oikeuden hyväkseen. On oletettava, että suoja-aikadirektiivillä halutaan säännellä EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten oikeuksia. Direktiivin vaikutus ulottuu ETA-sopimuksen kautta myös ETA-sopimuksen osapuolina olevien valtioiden kansalaisiin. Tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla tasavallan presidentti voi vastavuoroisuuden ehdolla antaa määräyksiä lain soveltamisesta toiseen maahan nähden. Koska vastavuoroisuudesta ei ole täyttä varmuutta, on säännöksen soveltamisalasta syytä säätää laissa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lakiin otetaan uusi 63 a §, jonka mukaan 44 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa,

sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Henkilö, joka säännöksen ehtojen täyttyessä julkaisee tai julkistaa teoksen, saa siihen tekijän taloudellisia oikeuksia vastaavat oikeudet. Näistä oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä, johon lakiin lisättäväksi ehdotetussa 44 a §:ssä viitataan. Oikeuksiin kohdistuvat lain 2 luvussa säädetyt rajoitukset.

Ehdotetun 44 a §:n mukaiset oikeudet vastaavat tekijänoikeuslaissa säädettyjä tekijän taloudellisia oikeuksia. Kysymys ei kuitenkaan ole tekijänoikeudesta vaan omaa laatuaan olevasta erityisestä oikeudesta. Tähän oikeuteen ei sovelleta Bernin sopimusta. Oikeus voidaan myöntää kolmansista maista oleville henkilöille lain 65 §:n mukaan vain vastavuoroisuuden ehdolla.

2.6. Eräitä muita kysymyksiä

Edellä selostettujen säännösten lisäksi suoja-aikadirektiiviin sisältyy eräitä säännöksiä, jotka eivät aiheuta tarvetta lain muuttamiseen.

Suoja-aikadirektiivin 5 artiklassa on erityisiä säännöksiä suoja-ajasta sen varalta, että jäsenvaltiot antavat säännöksiä arvostelevien tai tieteellisten julkaisujen suojasta suoja-ajan päättyttyä. Tällaisia säännöksiä ei ole Suomen laissa, joten artikla ei aiheuta tarvetta lainmuutoksiin.

Direktiivin 7 artikla koskee suojaa suhteessa kolmansiin maihin. Suomi ja muut EU:n jäsenvaltiot kuuluvat tekijänoikeuksia koskevaan Bernin sopimukseen ja yleismaailmalliseen tekijänoikeussopimukseen. Lähioikeuksien osalta kansainvälistä suojaa säännellään esittäviä taiteilijoita, äänitteiden tuottajia ja yleisradioorganisaatioita koskevassa Rooman sopimuksessa ja äänitteiden tuottajien suojaa lisäksi Geneven äänitesopimuksessa. Näissä sopimuksissa valtiot ovat sitoutuneet antamaan suojaa toisista sopimusvaltioista peräisin oleville kohteille. Periaatteena on useimmiten kansallinen kohtelu, josta erityisesti tekijänoikeuden suoja-aikaan nähden on merkittävä poikkeus.

Artiklan 1 kohdan säännöksen mukaan jäsenvaltioissa myönnettävän suojan voimassaoloajan on päättyttävä teoksen alkuperämaassa annetun suojan päättyessä, jos teoksen Bernin sopimuksessa tarkoitettu alkuperämaa on kolmas maa eikä tekijä ole yhteisön kansalainen. Suoja-aika ei myöskään saa olla 1 artiklassa

säädettyä suoja-aikaa pidempi. Säännös pohjautuu Bernin sopimuksen 7 artiklan 8 kappaleessa olevaan määräykseen niin sanotusta suoja-aikojen vertailusta. Sen mukaan suoja-aika määräytyy aina sen maan lainsäädännön mukaan, jossa suojaa vaaditaan. Suoja-aika ei kuitenkaan ole, ellei tuon maan lainsäädännöstä muuta johdu, teoksen alkuperämaassa määrättyä suoja-aikaa pidempi. Bernin sopimukseen kuuluvilla valtioilla, joissa suoja-aika on pidempi kuin tietyn teoksen alkuperämaassa, on siis mahdollisuus antaa tälle teokselle joko oman lainsäädäntönsä mukainen pidempi suoja kansallisen kohtelun mukaisesti tai katkaista suoja alkuperämaan suojan pituiseksi. Yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen IV artiklassa on samaa tarkoittava määräys.

Suomi on Bernin sopimusta ja yleismaailmallista tekijänoikeussopimusta voimaan saattaessaan käyttänyt hyväkseen tätä vastavuoroisuusmahdollisuutta suoja-aikojen kohdalla. Pariisissa vuonna 1971 tarkistetun kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta annetun asetuksen (771/86) 2 §:n mukaisesti Suomen lain mukaista suojaa ei myönnetä sellaiselle teokselle, jonka alkuperämaan lain mukainen suoja on päättynyt. Pariisissa vuonna 1971 tarkistetun yleismaailmallisen tekijänoikeussopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta annetun asetuksen (773/86) 2 §:ssä on vastaava säännös, jonka mukaan suoja-aikojen vertailu tehdään Suomen lain ja teoksen julkaisumaan lain ja julkaisemattoman teoksen kohdalla teoksen tekijän kansalaisuusmaan lain välillä. Suoja-aikadirektiivin mukaan EU:n jäsenvaltioilla ei ole enää mahdollisuutta säätää toisin. Suomen laki vastaa direktiivin vaatimusta.

Artiklan 2 kohdassa on 1 kohtaa vastaava säännös lähioikeuksien osalta. Sen mukaan suoja-aikadirektiivin 3 artiklan mukaisia suoja-aikoja on sovellettava myös, jos oikeudenhaltijat, joille jäsenvaltiot antavat suojan, eivät ole yhteisön kansalaisia. Suojan voimassaoloaika päättyy kuitenkin viimeistään samanaikaisesti kuin suoja päättyy siinä kolmannessa maassa, jonka kansalainen oikeudenhaltija on. Suoja-aika ei saa olla 3 artiklan mukaisia suoja-aikoja pidempi. Lopuksi säädetään vielä, että sanottu ei kuitenkaan rajoita jäsenvaltioiden kansainvälisiä velvoitteita.

Viimeksi mainittu säännös aiheutuu siitä, että erityisesti lähioikeuksien perussopimuksessa, Rooman sopimuksessa, ei ole suoja-aikojen vertailua koskevaa yleistä määräystä. Tähän kysymykseen palataan seuraavassa suoja-aikadirektiivin 7 artiklan 3 kohtaa koskevassa selvityksessä.

Artiklan 3 kohdassa on säännös, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua pidemmän suoja-ajan, jos ne myöntävät tällaisen suoja-ajan direktiivin antamisen ajankohtana kansainvälisten velvoitteidensa täyttämiseksi. Pidempi suoja voidaan myöntää suojan voimassaoloaikoja koskevien kansainvälisten sopimusten päättymiseen saakka. Suomi myöntää eräin varauksin lakinsa mukaista suojaa muista Rooman sopimuksen kuuluvista maista oleville esittäville taiteilijoille, äänitteiden tuottajille ja yleisradio-organisaatioille. Niihin oikeuksiin nähden, joista on määräyksiä Rooman sopimuksessa, ei ole yleistä mahdollisuutta suoja-aikojen vertailuun. Suomi on esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä yleisradio-organisaatioiden suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen (795/83) 2 §:n 4 kohdassa sallinut Rooman sopimuksen 16 artiklan sallimalla tavalla ainoastaan sopimuksen 12 artiklan mukaisen korvausoikeuden laajuuden ja voimassaoloajan vastaamaan sen toisen sopimusvaltion säännöksiä, jossa ääni ensi kerran tallennettiin.

Suomi voi suoja-aikadirektiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaan edelleen myöntää sopimuksen mukaisille muille oikeuksille kansallisen lakinsa mukaisen suoja-ajan, vaikka kohteen suoja alkuperämaassa on jo päättynyt. Tälle antaa perusteen myös artiklan 2 kohdan lopussa oleva viittaus jäsenvaltioiden kansainvälisiin velvoitteisiin.

Direktiivin 7 artikla koskee suojaa suhteessa kolmansiin maihin. Direktiivistä puuttuvat kuitenkin nimenomaiset säännökset suojan soveltamisesta EU:n jäsenvaltioihin. Kuten edellä 4 artiklan yhteydessä on todettu, on oletettava, että direktiivillä on tarkoitettu säännellä EU:n jäsenvaltioista peräisin olevien henkilöiden tai suoja-ajanteiden oikeuksia. Tämä ulottuu ETA-sopimuksen kautta myös Euroopan talousalueeseen kuuluviin valtioihin. Tämän esityksen antamisen ajankohtana ei ole tiedossa, antavatko kaikki Euroopan talousalueeseen kuuluvat valtiot suomalaisille oikeuksien haltijoille tai

Suomesta peräisin oleville oikeuksien kohteille direktiivin mukaiset suoja-ajat. Suomen lain mukainen pääperiaate on suoja-aikojen vertailu niissä kohdissa, joissa kansainväliset sopimukset sen sallivat. Poikkeaminen vastavuoroisuudesta edellyttäisi säätämistä laissa. Tällaista ehdotusta ei ole otettu esitykseen.

Tekijänoikeuslain mukainen tekijänoikeuden suoja-aika lasketaan tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Suoja-aikadirektiivin sanamuodon mukaan suojan voimassaoloaika on 70 vuotta tekijän kuolemasta. Vastaavasti lähioikeuksien suoja-ajat lasketaan esitys-, tallennus-, julkaisu- tai julkistamisvuoden päättymisestä. Direktiivissä viitataan vain mainittujen tapahtumien ajankohtaan. Direktiivin 8 artiklassa on kuitenkin säännös voimassaoloaikojen laskemisesta. Direktiivin mukaiset ajat lasketaan voimassaoloajan laskemisen perustana olevaa tapahtumaa seuraavan vuoden tammi-kuun 1 päivästä. Tämä koskee sekä tekijänoikeutta, jonka voimassaoloajan perussäännöksen ratkaiseva ajankohta on tekijän kuolema, että lähioikeuksia. Suomen tekijänoikeuslain suoja-ajat lasketaan tapahtumavuoden päättymisestä, joten ne vastaavat tässä suhteessa direktiivin vaatimuksia.

Suoja-aikadirektiivin 9 artiklan mukaan direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden moraalisia oikeuksia koskevien säännösten soveltamista. Mainittu säännös ei anna aihetta toimenpiteisiin.

Suoja-aikadirektiivin 11 artiklan mukaan kumotaan direktiivin 91/250/ETY 8 artikla ja direktiivin 92/100/ETY 11 ja 12 artikla. Ensin mainitun direktiivin 8 artikla koskee tietokoneohjelmien suojan kestoa. Jälkimmäinen direktiivi koskee vuokraus- ja lainausoikeuksia ja eräitä lähioikeuksia. Tämän niin sanotun vuokrausdirektiivin 11 artiklaan sisältyivät säännökset tekijänoikeuden ja 12 artiklaan lähioikeuksien suoja-ajoista. Tekijänoikeuden suoja-aika sidottiin Bernin sopimuksen suoja-aikoihin. Lähioikeuksien vähimmäissuoja-ajaksi vahvistettiin Rooman sopimuksen mukaisesti 20 vuotta kunkin oikeuden suoja-ajan laskemisen aloittavasta relevantista tapahtumasta. Mainittujen artiklojen kumoaminen ei aiheuta tarvetta muuttaa Suomen lakia.

2.7. Ajallinen sovellettavuus

Suoja-aikadirektiivin 10 artiklan 1 kohdassa

säädetään, että jos direktiivissä säädettyä vastaava suojan voimassaoloaikaa pidempi suoja-aika on alkanut jossakin jäsenvaltiossa jo direktiivin 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna päivämääränä, direktiivi ei lyhennä sitä kyseisessä jäsenvaltiossa. Direktiivin 13 artiklan 1 kohdan mukainen päivämäärä on 1 päivä heinäkuuta 1995.

Suomen lain mukainen tekijänoikeuden suoja-aika lyhenee ehdotettujen muutosten johdosta ilmeisesti kolmessa tapauksessa.

Elokuvateoksen tekijänoikeus lakkaa Suomen tekijänoikeuslain mukaan tällä hetkellä 50 vuoden kuluttua viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Direktiivin mukaisten muutosten jälkeen suoja lakkaisi 70 vuoden kuluttua direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa mainituista henkilöistä viimeksi kuolleen kuolinvuodesta. Periaatteessa on mahdollista, että joku muu elokuvaan tekijä, esimerkiksi tietokonegrafiikan tai -animaation tekijä, elää niin pitkään, että hänen kuolinvuotensa mukaan laskettu suoja olisi pidempi kuin direktiivin mukainen.

Ilman tekijän nimeä tai salanimeä julkistetun osista muodostuvan teoksen suoja-aika laskeaan tekijänoikeuslain 44 §:n 1 momentin mukaan siitä vuodesta, jona viimeinen osa julkistettiin. Direktiivin 1 artiklan 5 kohdan mukaisesti ehdotetaan, että osina julkaistavan tai julkistettavan nimettömän teoksen suojan voimassaoloaika lasketaan erikseen kullekin osalle. Suoja-aikojen ero näiden säännösten mukaan voi pitkään jatkuvan sarjan eri osien välillä olla huomattavakin.

Julkistamattoman ja nimettömän teoksen suoja-aika on tällä hetkellä ikuisen. Direktiivin 1 artiklan 6 kohdan mukaan ehdotetaan 44 §:n 3 momentissa säädettäväksi, että tällaisten teosten suoja-aika päättyisi 70 vuoden kuluttua siitä vuodesta, jona teos luotiin. Direktiivin säännöksen ratio on ikuisen suoja-ajan katkaiseminen.

Esityksessä ei ehdoteta säännöstä, jonka mukaan suoja-ajat edellä mainituissa tapauksissa eivät lyhenisi. Kysymys on tapauksista, joilla on käytännössä erittäin pieni merkitys. Elokuvateoksen kohdalla suoja-ajan mahdollisen lyhenemisen merkitystä vähentää se, että suoja-aika lasketaan joka tapauksessa useista tekijöistä pisimpään eläneen mukaan. Sarjajulkaisun kohdalla suoja-ajan lyhenemisen merkitystä vähentää se, että entistä harvemmat sarjajulkaisut julkaistaan tekijöiden nimiä tai nimimerkkejä paljastamatta. Julkistamattoman

ja nimettömän teoksen ikuisen suoja-ajan katkaisemiseen puolestaan on periaatteellisia syitä. Tekijänoikeuslainsäädännössä säädettyt suoja-muodot ovat määräaikaista. Lainsäädännössä esiintyneet muut ikuisesti jatkuvat suojat on jo aikaisemmin katkaistu, koska sellaisiin ei ole oikeuspoliittista perustetta.

Suoja-aikadirektiivin 10 artiklan 2 kohdassa olevan säännöksen mukaan direktiivin mukaisia suoja-aikoja on sovellettava kaikkiin teoksiin ja kohteisiin, jotka direktiivin kansallisen voimaansaattamisen aikaan ovat suojattuja ainakin yhdessä jäsenvaltiossa.

Direktiivin tämän säännöksen tarkoituksena oli sovittaa yhteen kohtuullisesti sellainen tilanne, jossa suoja-ajat jäsenvaltioissa ovat eripituiset ja suojakohde on yhdessä maassa vapaa ja toisessa suojattu. Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa tekijänoikeuden suoja-aika on Bernin sopimuksen mukaisesti 50 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Saksassa on kuitenkin 70 vuoden, Espanjassa 60 vuoden ja Ranskassa musiikki-teosten osalta 70 vuoden suoja-aika. Esimerkiksi Saksan ja jonkun muun 50 vuoden suoja-ajan myöntävän EU:n jäsenvaltion välillä on tällä hetkellä tilanne, jossa tietty teos on vielä Saksassa suojattu mutta toisessa EU:n jäsenvaltiossa vapaa. Tästä aiheutuu se, että teoksen käyttäminen, esimerkiksi kirjojen, äänilevyjen ja elokuvien kopioiden valmistaminen, on vapaata. Kustannus- ja valmistustoiminta on kannattavampaa maassa, jossa suoja ei ole voimassa. Tämä vähentää pitkän suoja-ajan myöntävän maan suojan pituuden merkitystä.

Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan avulla piti oikeudet järjestellä siten, että pitkän suoja-ajan myöntävien maiden teokset nauttivat koko EU:n alueella alkuperämaan myöntämän suoja-ajan mukaista pitkää suojaa. Pitkän suoja-ajan myöntävissä maissa noudatettaisiin muista maista peräisin olevien teosten suojaan nähden suoja-ajan vertailua. Jos suoja on alkuperämaassa lakannut, teos olisi myös pitkän suojan myöntävissä maissa vapaa. Tämä ratkaisu kunnoitaisi mainittujen kolmen maan pitkiä tekijänoikeuksia. Tarvetta siirtää esimerkiksi tietyn kirjan kustannustoimintaa Saksan ulkopuolelle ei olisi.

Euroopan yhteisön tuomioistuimen ratkaisu, joka annettiin englantilaisen muusikon Phil Collinsin oikeuksista 20 päivänä lokakuuta 1993, on kuitenkin muuttanut suoja-aikadirektiivin vaikutuksia olennaisesti. Suoja-aikadirek-

tiivi annettiin 29 päivänä lokakuuta 1993 ja siinä ei voitu enää poliittisen päätöksenteon tasolla ottaa huomioon mainitun tuomioistuinten ratkaisun vaikutuksia.

Phil Collins -tapauksessa tuomioistuin tutki Saksan lain soveltamista tilanteessa, jossa Saksassa levitettiin Collinsin Yhdysvalloissa vuonna 1983 pitämässä konsertissa hänen luvattaan tehdystä tallennuksesta valmistettua äänitettä. Saksan laissa annetaan esittäjille, jotka ovat Saksan kansalaisia, suojaa tällaista levittämistä vastaan. Laissa ei anneta muiden maiden kansalaisille tällaista suojaa, eikä siihen velvoita esimerkiksi esittäjien suojaa koskeva Rooman sopimus.

Phil Collins vei asian yhteisön tuomioistuimeen ja katsoi, että Saksan laki syrjii häntä kansalaisuuden perusteella. Hän vetosi Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen silloiseen 7 artiklaan. Artikla vastasi täsmälleen Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella tehtyjen muutosten jälkeen nykyistä 6 artiklaa, joka kieltää kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän.

Tuomioistuin katsoi, että tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat perustamissopimuksen syrjintäkieltoa koskevan määräyksen soveltamisalaan. On huomattava, että tapaus koski suoraan ainoastaan Phil Collinsin lähioikeutta esittäjänä.

Syrjintäkiellolla on tuomioistuimen mukaan suoraan sovellettava vaikutus. Tuomioistuin katsoi vielä edellä olevan mukaisesti, että syrjintäkieltoa koskeva määräys estää jäsenvaltioita kansallisessa lainsäädännössään olemaan antamatta oikeuksien haltijoille sitä suojaa, jonka ne antavat omille kansalaisilleen pelkästään sillä perusteella, että oikeudenhaltijat ovat toisen jäsenvaltion kansalaisia.

Tuomioistuimen ratkaisu koskee siis kaikkia suojamuotoja, joissa oikeuksien myöntäminen perustuu kansalaisuuteen.

Ratkaisusta aiheutuu suoja-aikoihin ja suoja-aikadirektiivin soveltamiseen nähden vaikutus, jota ei ollut ennakoitu. Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivin mukaiset suojaajat on myönnettävä sellaisille teoksille ja muille kohteille, jotka ovat suojattuja ainakin yhdessä jäsenvaltiossa. Koska tekijänoikeuden myöntäminen perustuu kansallisten lakien mukaan pääosin kansalaisuuteen, on Saksan lain mukainen 70 vuoden suoja Phil Collins -tapauksen mukaan Saksassa myönnettävä käytännöllisesti katsoen kaikille muista EU:n jäsen-

valtioista peräisin oleville teoksille. Tämän kautta nämä teokset ovat suojattuja ainakin yhdessä EU:n jäsenvaltiossa. Muissa jäsenvaltioissa on näille teoksille annettava suoja-aikadirektiivin mukaiset suojaajat direktiivin 10 artiklan 2 kohdan mukaisesti. Tuloksena on se, että kaiken kansallisuuteen perustuvan suojan kohdalla on kaikissa EU:n jäsenvaltioissa myönnettävä se pisin suoja, joka jossakin EU:n jäsenvaltiossa myönnetään.

Esimerkiksi 1980-luvulla Suomen lain mukaan vapaaksi tulleet teokset ovat suojattuja Saksassa. Näin ollen niille tulee antaa suoja myös Suomessa ja kaikissa muissa EU:n jäsenvaltioissa. Periaate ulottuu ETA-sopimuksen velvoitteiden ja sopimuksen 4 artiklassa olevan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen määräystä vastaavan syrjintäkieltoa koskevan määräyksen mukaan myös Euroopan talousalueeseen kuuluviin valtioihin.

Myös vapaaksi tulleille teoksille on annettava 70 vuoden suoja. Suojavaikutukset koskevat yhtenäisesti kunkin tekijän kaikkia teoksia. Viimeksi kuluneiden 20 vuoden aikana vapaiksi tulleet teokset tulisivat ehdotetun lain voimaan tullessa ja suoja-ajan pidentyessä uudelleen suojaetuiksi. Teos, joka on tullut 19 vuotta sitten vapaaksi, saisi yhden vuoden suojan. Teos, joka on vapautunut vuosi sitten, saisi puolestaan 19 vuoden suojan. Teokset, jotka vapautuisivat ensi vuodenvaihteessa, saisivat täyden 20 vuoden suoja-ajan pidentymisen. Seuraavien 20 vuoden aikana yksikään teos, joka tänään on suojattu, ei tulisi vapaaksi.

Johtopäätös suoja-aikadirektiivin 10 artiklan 2 kohdan säännöksistä ja Phil Collins -tapauksen vaikutuksista on se, että on syytä ehdottaa suoja-ajan pidentämistä yleisesti täyteen direktiivin mukaisten suoja-aikojen pituuteen asti. Näin ollen esityksessä ei ehdoteta suojan pidentämistä takautuvien vaikutuksien ainoastaan pitkän suoja-ajan myöntävistä maista olevien teoksien ja muiden kohteiden osalta vaan myös Suomesta ja muista Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin olevien kohteiden osalta. Tämä on myös kohtuullisuuteen perustuva ratkaisu. Olisi verrattain erikoista, jos Suomessa annettaisiin ajan kulumisesta aiheutuvan suoja-aikojen tasoittumisen ajaksi (tekijänoikeuden osalta 20 vuotta) omille teoksille lyhyempi suoja kuin esimerkiksi Saksasta peräisin oleville teoksille.

On selvää, että nyt ehdotettua direktiivin mukaista täyttä suojaa ei ole syytä myöntää

kolmansista maista peräisin oleville kohteille ilman vastavuoroisuutta. On oletettava, että vastavuoroisuus toteutuu Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden ja Suomen välillä ja että muut Euroopan talousalueeseen kuuluvat valtiot myöntävät Suomesta peräisin oleville kohteille nyt Suomessa ehdotettua vastaavan suoja-ajan.

Phil Collins -tapauksen vaikutukset koskevat niitä suojamuotoja, joiden kansainvälisenä liittymäkriteerinä on oikeudenhaltijan kansallisuus. Niiden tekijänoikeuslain muutosten jälkeen, jotka annettiin 24 päivänä maaliskuuta 1995, kansallisuus tai siihen verrattava kriteeri on perusteena lähioikeuksien osalta ainoastaan yleisradio-organisaatioiden oikeuksien suhteen. Tämä kriteeri vahvistetaan Rooman sopimuksessa. Kansallisuuskriteeri, joka omaksuttiin esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien suojan kohdalla vuoden 1991 lainmuutosten yhteydessä, kumottiin.

Muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa lähioikeuksien suoja myönnetään yleensä kansallisuuskriteerin perusteella. Suomi ei voine olla myöntämättä lähioikeuksien haltijoille laissaan säädettyä suojaa myös suoja-aikaa koskevan ulottuvuuden osalta vastaavana Suomessa tallennettujen esitysten ja äänitteiden lisäksi myös muissa Euroopan talousalueeseen kuuluvissa valtioissa tallennetuille tuotteille. Näin ollen esityksessä ei ehdoteta lain tai asetuksen muutoksia, joilla suoja Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden osalta rajoitettaisiin. Lähioikeuksien soveltamisesta eräisiin Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin on 21 päivänä huhtikuuta 1995 annettu erityinen asetus (574/95).

Esittäjillä ja äänitteiden tuottajilla on tekijänoikeuslain 47 §:n mukaan oikeus korvaukseen, kun äänitettä käytetään radio- tai televisiolähetyksessä tai julkisessa esityksessä. Kun korvausoikeudesta säädettiin tekijänoikeuslaisa vuonna 1961, lain 72 §:n 1 momentin toiseen virkkeeseen otettiin siirtymäsäännös, jonka mukaan radio- tai televisioyrittäjällä on oikeus käyttää korvauksetta lähetyksessään ennen lain voimaantuloa hankkimaansa äänitettä. Korvausoikeudesta on sittemmin otettu määräyksiä vuokrausdirektiivin 8 artiklaan. Vuokrausdirektiivin 12 artiklassa oli direktiivin mukaisten oikeuksien voimassaoloajasta omat säännöksensä. Nämä säännökset on kumottu suoja-aikadirektiivillä, kuten edellä on todettu. Esit-

täjien ja äänitteiden tuottajien oikeuksien keston, tämä korvausoikeus mukaan luettuna, on oltava 50 vuotta. Tekijänoikeuslain 72 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä oleva siirtymäsäännös on tältä osin direktiivin vastainen, ja se ehdotetaan kumottavaksi.

Euroopan yhteisöjen komissio antoi tammikuussa 1995 neuvostolle komission sisäisen selvityksen Phil Collins -tapauksen vaikutuksista tekijänoikeuteen ja lähioikeuksiin. Selvitys tukee edellä kuvattuja johtopäätöksiä.

Suoja-aikadirektiivin 10 artiklan 3 kohdan mukaan direktiivin soveltaminen ei vaikuta ennen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua päivämäärää tapahtuneeseen hyväksi käyttämiseen. Jäsenvaltioiden on annettava erityisesti kolmansien saamien oikeuksien suojaamiseksi tarvittavat säännökset. Näiden säännösten vaikutuksia käsitellään jäljempänä siirtymäsäännösten kohdalla.

Artiklan 4 ja 5 kohdassa on säännökset direktiivin 2 artiklan 1 kohdan säännösten ajallisesta soveltamisesta. Viimeksi mainitun artiklan mukaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään teoksen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat olla soveltamatta mainittua säännöstä ennen 1 päivää heinäkuuta 1994 luotuihin elokuvateoksiin tai audiovisuaalisiin teoksiin. Jäsenvaltiot voivat lisäksi määrätä tämän säännöksen täytäntöönpanon päivämäärän, joka ei saa olla myöhempi kuin 1 päivä heinäkuuta 1997. Kuten 2 artiklan 1 kohtaa käsiteltäessä on todettu, elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään Suomessa poikkeuksetta teoksen tekijänä. Näin ollen 10 artiklan 4 ja 5 kohdasta ei aiheudu tarvetta lainmuutoksiin.

2.8. Aikaisemmat sopimukset tekijänoikeuden tai lähioikeuden luovuttamisesta

Suoja-aikadirektiivin johdanto-osan 26 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden on voitava antaa säännöksiä suojattujen teosten ja muiden kohteiden käyttöä koskevien, ennen direktiivistä johtuvaa suojan voimassaoloajan pidentämistä tehtyjen sopimusten tulkinnasta, mukauttamisesta ja toteuttamisen seurannasta. Esityksessä ei ehdoteta säännöksiä sopimusten tulkinnasta tai muustakaan puuttumisesta oikeuksien haltijoiden ja teosten ja muiden kohteiden käyttäjien välisten sopimusten sisältöön. Direk-

tiivin mukaisesta suojan syntyemisestä uudelleen ja suoja-aikojen muutoksista aiheutuu kuitenkin eräitä käytännössä ratkaistavia kysymyksiä.

Ensimmäinen merkittävä kysymys on se, kenen hyväksi tulee uudelleen syntyvä tekijänoikeus tai lähioikeus tilanteessa, jossa oikeudenhaltija tai hänen perillensä on suojan voimassaoloaikana luovuttanut kaikki oikeudet tai jonkin merkittävän oikeuden kustannus- sopimuksella tai muulla sopimuksella kustantajalle tai muulle käyttäjälle. Sopimus on tällöin rauennut suoja-ajan päättyessä sopimuksen kohteen, laissa säädetyn oikeuden, lakatessa.

Toinen merkittävä kysymys on se, kenen hyväksi tulee suoja-ajan pidennys edellä kuvattua vastaavassa sopimustilanteessa, jossa suoja kuitenkin ei ole lakannut. Erityisen merkittäväksi kysymys tulee silloin, kun suoja-aika on kulunut loppupuolelle ja suojakohteen käyttö jatkuu edelleen. Tällöin suojan pitenemisellä 20 vuodella voi olla erittäin suuri taloudellinen merkitys sekä alkuperäisen oikeuksien haltijan perillisille tai muille saajille ja suojatun kohteen käyttäjälle.

Tekijänoikeuslain esitöistä löytyy johtoa josain määrin vastaavien tilanteiden arvioinnille. Silloinen tekijänoikeuskomitea lausui nykyistä lakia valmistellessaan vuonna 1953, että ”selvänä lienee pidettävä, että milloin tekijä on luovuttanut oikeuden määrätä teoksestaan, olkoonpa luovutus täydellinen tai osittainen, niin luovutus, ellei muuta ole nimenomaan sovittu, tarkoittaa tuota oikeutta sellaisena kuin se oli luovutuksen tapahtuessa ja että oikeuden suhteen myöhemmin, esim. lain muutoksen kautta, tapahtunut laajennus ei ole tuleva saajan, vaan tekijän hyväksi. Mutta tietenkin voidaan luovutus- sopimukselle antaa myös sellainen sisältö, että se käsittää kaikki vastaiset oikeudet teokseen, syntyköötpä ne lain muutoksen kautta tai sen johdosta, että lain soveltaminen ulotetaan toiseen maahan, niin myös oikeuden käyttää teosta aikaisemmin tuntemattomin menetelmin. Koska mainitunlainen sopimus olisi melkoisesti sattumanvarainen ja voisi johtaa tekijän kannalta varsin kohtuuttomaan tulokseen, on lainsäädäntö eräissä maissa selittänyt sellaiset sopimukset pätemättömiksi...” (Ks. komiteanmietintö 1953:5, s. 34 ja 63—65).

Komitea selvitti tämän jälkeen, että pätemättömyyttä koskevan säännöksen jättäminen pois silloisesta ehdotuksesta ei johtunut erilaisesta käsityskannasta, vaan siitä, että arvaamatto-

man merkityksellisistä olosuhteiden muutoksista aiheutuva kohtuuttomuus on oikaistavissa ehdotuksessa olleen sopimusten kohtuullistamista koskevan säännöksen mukaan. Tämä lakiin sittemmin otettu erityinen kohtuullistamissäännös on myöhemmin kumottu, ja myös tekijänoikeuslainsäädännön mukaisia oikeuksia koskevien sopimusten kohtuullisuusarviointi pohjautuu oikeustoimilain yleisiin säännöksiin.

Myös nykyisessä tilanteessa sopimusten merkityksen arviointi noudattaa edellä selostettuja linjoja. Tekijänoikeuslainsäädännön oikeuksia koskevat säännökset on säädetty kunkin oikeuden alkuperäisen haltijan hyväksi. Oikeuden syntyminen uudelleen tai oikeuksien suoja-ajan piteneminen tulee siis lähtökohtaisesti laissa säädettyjen oikeuksien haltijoiden hyväksi.

Oikeudenhaltija voi sopimuksella luovuttaa oikeutensa kokonaan tai osittain. Tällöin on oletettava, että sopimukset on tehty suojaajaksi, voimassa olevan lain mukaisten oikeuksien pohjalta. Jos osapuolet ovat ottaneet sopimukseen ehdon sen varalta, että suoja-aika pitenee tai suojan lakattua syntyy uudelleen, on sopimusta tulkiten pääteltävä, onko sopimus pätevä.

Osapuolten tarkoitus sopimusta tehtäessä on ratkaiseva. Sopimusten yksityiskohtaisen tarkoituksen osoittamista luonnollisesti vaikeuttaa se, että vapaaksi tulleita teoksia koskeneet sopimukset ovat, jollei kyse ole perikuntien myöhemmin tekemistä sopimuksista, yli 50 vuotta vanhoja. Sellaisissa tapauksissa, joissa suoja-aika on loppupuolella, on vastaavasti tarkasteltava sopimuksen ehtoja ja osapuolten tarkoitusta sen ratkaisemiseksi, pidentääkö suoja-ajan piteneminen sopimusta luovutuksen saajan hyväksi vai tuleeko suoja-ajan pidennys tekijän hyväksi.

Niissä tapauksissa, joissa oikeuksien laajenus tulee oikeuksien haltijoiden hyväksi, aiheutuu käytännössä monenlaisia käyttäjien kannalta valitettavia vaikeuksia. Näin on erityisesti niissä tapauksissa, joissa ei ole osoitettavissa osapuolten tahdon olleen, että oikeuksien mahdolliset laajennukset tulevat luovutussensaajan hyväksi. Suojan kohteiden käyttö voi tulla jopa mahdottomaksi, jos oikeudenhaltijan perillisten selvittäminen on monimutkaista tai jos tavoitettujen perillisten kanssa ei saada aikaan uusia sopimuksia. Suoja-aikadirektiivin tarkoitus on kuitenkin selvä. EU:n jäsenvaltiot ovat velvolliset antamaan direktiivin mukaisen suojan.

Tekijänoikeuden luovutusten sopimuskäytäntö vaihtelee ja on vaihdellut eri aloilla. Joillakin aloilla sopimukset ovat olleet perinteisesti huomattavan kattavia. Tällöin voidaan joissakin tapauksissa jopa olettaa, että sopimusten ehdot ja maksetut korvaukset eivät olisi olleet toisenlaiset, vaikka suoja-aika olisi ollut 70 vuotta. Tällaisilla aloilla on järkevää omak-sua käytännössä sellainen oletamus, että nyt esillä oleva oikeuksien laajennus tulee aikanaan luovutettujen oikeuksien osalta sopimuksen saajaosapuolen hyväksi.

Ratkaistavia kysymyksiä syntyy myös tilanteissa, joissa joidenkin oikeuksien hallinnointi on järjestetty yhteisvalvontajärjestön kautta. Tällaiset järjestöt valvovat suuren tekijäjoukon oikeuksia, jotka liittyvät suureen teosmäärään. Niiden toimintapiirissä voi olla runsaastikin tapauksia, joissa teos tulee uudelleen suojuksi tai syntyy kysymys siitä, jatkuuko jokin sopimus suoja-ajan pidentyessä. Oikeuksien yhteisvalvonnan kannalta voi joissakin tapauksissa olla järkevää, että oikeudenhaltijat päättävät järjestön piirissä tietystä sopimusten tulkinnan linjasta. Tällaisten linjaratkaisujen on syytä perustua huolelliseen selvitykseen alalla vallinneesta sopimuskäytännöstä. Näissä tapauksissa on järjestön piirissä esimerkiksi korvaustilityksiä varten tarpeen selvittää teos teokselta vain sellaiset tilanteet, joissa oikeudenhaltija tai sopimuksen käyttäjäosapuoli perustellusti kiistää linjaratkaisun pätevyuden tietyn sopimuksen osalta.

Kun sopimusten tulkinnasta johtuvia riitoja ratkaistaan tuomioistuimissa, tuomioistuin soveltaa normaaleja todistustaakkaa koskevia sääntöjä. Niinpä tekijä tai taho, joka esittää alalla vakiintuneesta käytännöstä poikkeavan tulkinnan, lienee velvollinen todistamaan väitteesä.

Suomi on kansainvälisessä toiminnassaan viime vuosina vastustanut sekä periaatteellisista ja poliittisista että myös muun muassa edellä mainituista käytännöllisistä syistä suoja-ajan pidentämistä. Erityisen kriittisesti Suomi on suhtautunut siihen, että suuri määrä teoksia ja muita kohteita tulisi uudelleen suojuiksi.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia vaikutuksia eikä vaikutuksia valtion talousarvioon.

4. Asian valmistelu

Ehdotus suoja-aikadirektiivin edellyttämistä muutoksista tekijänoikeuslakiin on valmisteltu opetusministeriön asettamassa vuonna 1992 työnsä aloittaneessa tekijänoikeustoimikunnassa, jonka tehtäviin kuuluu Euroopan integraatiokehityksestä aiheutuvien kansallisten lainmuutosten ja muiden toimenpiteiden valmistelu.

Suoja-aikadirektiivin soveltamista ja tulkintaa on käsitelty pohjoismaiden tekijänoikeuksista vastaavien ministeriöiden neuvottelukokouksissa. Tavoitteena on ollut, että direktiivin soveltaminen olisi kaikissa tärkeissä kysymyksissä mahdollisimman yhdenmukainen. Direktiivin tulkintaa on syksyllä 1994 ja tammikuussa 1995 käsitelty myös Euroopan yhteisöjen neuvoston alaisessa tekijänoikeuksia käsittelevässä työryhmässä.

Tekijänoikeustoimikunta järjesti hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen pohjalta laajan kuulemistilaisuuden 24 päivänä maaliskuuta 1995. Kirjallisen lausunnon antoivat ehdotusluonnoksesta Aikakauslehtien liitto ry, Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Musiikkikustantajat ry, Sanomalehtien liitto ry, Suomen elokuvaohjaajaliitto Selo ry, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen Kustannusyhdistys ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Suomen Näytelmäkirjailijaliitto ry, Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry, Valtion taidemuseo ja Yleisradio Oy. Lausunnot keskittyivät erityisesti siirtymäsäännöksiin sekä kysymykseen siitä, kenelle uudelleen syntyvät tai pidentyvät oikeudet kuuluvat.

Opetusministeriö on lisäksi järjestänyt neuvottelukokouksia eräiden sellaisten laitosten ja järjestöjen edustajien kanssa, joita suoja-aikojen muutokset käytännön toiminnan kannalta välittömästi eniten koskevat.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Suoja-aikadirektiivin mukaisten muutosten tekemisen jälkeen Suomen tekijänoikeuslainsäädäntö on kaikilta osin saatettu vastaamaan Euroopan yhteisöjen lainsäädännön vaatimuk-sia.

Tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14 päivänä toukokuuta 1991 annettu neuvoston direktiivi (91/250/ETY) sisältyy ETA-sopimukseen sopimuksen liitteen XVII nojalla. Siitä aiheutuneet muutokset on toteutettu tekijänoikeuslainsäädäntöön tehdyillä muutoksilla (L 418/93 ja 419/93), jotka saatettiin voimaan asetuksella (1395/93) 1 päivästä tammikuuta 1994.

ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamisesta tehdyllä ETA:n sekakomitean päätöksellä N:o 7/94 lisättiin liitteeseen XVII kolme uutta tekijänoikeutta koskevaa direktiiviä. Nämä ovat edellä mainittu vuokrausdirektiivi, tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta 27 päivänä syyskuuta 1993 annettu neuvoston direktiivi 93/83/ETY, jäljempänä *satelliittidirektiivi*, sekä nyt tässä esityksessä käsitelty suoja-aikadirektiivi. ETA:n sekakomitean päätöksellä Suomi sitoutui mukauttamaan lainsäädäntönsä näiden direktiivien mukaiseksi. Suomi on lisäksi ollut Euroopan unionin jäsenvaltio 1 päivästä tammikuuta 1995.

Vuokrausdirektiivin ja satelliittidirektiivin mukaiset muutokset Suomen tekijänoikeuslakiin tehtiin aikaisemmin mainitulla 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetulla lailla, joka tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1995.

EU:n neuvoston käsiteltävänä on parhaillaan tietokantojen oikeudellista suojaa koskeva direktiiviehdotus. Komissio antoi ehdotuksen 15 päivänä huhtikuuta 1992. Euroopan parlamentti antoi siitä lausuntonsa 23 päivänä kesäkuuta 1993, minkä jälkeen komissio antoi tarkistetun ehdotuksen 4 päivänä lokakuuta 1993. Kevään 1995 aikana Ranskan puheenjohtajakaudella on neuvoston työryhmässä valmistunut neljäs yhdistelty versio.

Euroopan yhteisöjen komissio on viime vuosina valmistellut direktiiviehdotusta myös yksityisen kopioinnin korvaamista koskevien kasetteihin ja nauhoituslaitteisiin liittyvien maksujärjestelmien yhdenmukaistamisesta. Komissio on keväällä 1995 järjestänyt EU:n jäsenvaltioiden edustajien neuvottelukokouksen, jossa harkittiin kuvataiteen jälleenmyyntikorvausta koskevan direktiiviehdotuksen antamiseen liittyviä kysymyksiä. Komissio on lisäksi vuonna 1994 ilmoittanut, että se harkitsee valokopiointia koskevan ehdotuksen valmistelemista.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta

43 §. Tekijänoikeuden suoja-ajaksi ehdotetaan suoja-aikadirektiivin mukaisesti 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi elokuvateoksen suoja-ajan laske- mista koskeva erityissäännös, jonka mukaan suoja-aika lasketaan säännöksessä luetelluista tekijöistä viimeksi kuolleen kuolinvuodesta.

44 §. Ilman tekijän nimeä taikka yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä julkistetun teoksen suoja-ajaksi ehdotetaan suoja-aikadirektiivin mukaisesti 70 vuotta teoksen julkistamisvuodesta. Direktiivin mukaisesti pykälää ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että osina julkaistavan teoksen suoja-aika lasketaan erikseen kullekin osalle.

Pykälän 2 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jos tekijän henkilölli-

syys selviää 1 momentissa mainitun ajan kuluessa, noudatetaan, mitä 43 §:ssä säädetään.

Direktiivin mukaisesti pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan julkistamattoman teoksen, jonka tekijää ei tunneta, tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta teoksen luomisvuodesta.

44 a §. Tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi suoja-aikadirektiivin mukainen uusi 44 a §, jonka mukaan se, joka ensimmäistä kertaa julkaisee tai julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman tai julkistamattoman teoksen, joka on ollut Suomen lain mukaan suojattu ja jonka suoja on lakannut, saa teokseen tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset oikeudet. Direktiivin säännöksen mukaisesti ehdotetaan, että oikeudet ovat voimassa 25 vuotta teoksen julkaisemistai julkistamisvuodesta.

45 §. Lähioikeuksiin kuuluvan esittävän tai teijijan oikeuden suoja-ajan laskemisajankohta

ehdotetaan 45 §:n 2 momentissa muutettavaksi suoja-aikadirektiivin mukaisesti esitysvuodeksi. Direktiivin mukaisesti ehdotetaan momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan, jos esityksen tallenne julkaistaan tai julkistetaan suojan voimassa ollessa, suoja-aika lasketaan siitä vuodesta, jona tallenne ensin julkaistiin tai julkistettiin.

46 §. Suoja-aikadirektiivin mukaisesti ehdotetaan lähioikeuksiin kuuluvan äänitteen tuottajan oikeuksia koskevan pykälän 1 momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan, jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan suojan voimassa ollessa, suoja-aika lasketaan siitä vuodesta, jona tallenne ensin julkaistiin tai julkistettiin.

46 a §. Suoja-aikadirektiivin mukaisesti ehdotetaan lähioikeuksiin kuuluvan elokuvatuottajan oikeuksia koskevan pykälän 1 momenttiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan, jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan suojan voimassa ollessa, suoja-aika lasketaan siitä vuodesta, jona tallenne ensin julkaistiin tai julkistettiin.

63 a §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös aikaisemmin julkaisemattomaan tai julkistamattomaan teokseen liittyvän, esityksessä lakiin lisättäväksi ehdotetun 44 a §:n mukaisen erityisen oikeuden soveltamisalasta. Ehdotuksen mukaan 44 a §:n säännöksiä sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa, sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

72 §. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi jälkimmäinen virke, jonka mukaan radio- tai televisioyrittäjällä on oikeus lähetyksissään korvauksetta käyttää ennen nykyisen lain voimaantuloa hankkimaansa äänitettä. Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien korvausoikeus äänitteiden käyttämisestä ulotetaan kaikkiin Suomen tekijänoikeuslain mukaan suojattaviin äänitteisiin.

2. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset ovat suoja-aikadirektiivin soveltamisen kannalta keskeinen kysymys. Niiden tärkeyttä korostaa se poikkeuksellinen seikka, että suuren teosten ja suojattujen kohteiden joukon oikeudet syn-

tyvät suoja-aikadirektiivin, edellä selostetun Phil Collins -tapauksen ja ehdotettujen lainmuutosten perusteella uudelleen.

Suoja-aikadirektiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaisesti EU:n jäsenvaltioiden tulee saattaa direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä. Laki ehdotetaan tämän mukaisesti tulemaan voimaan 30 päivänä kesäkuuta 1995.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 2 momentissa ehdotetaan, että lakia sovelletaan myös sellaisiin teoksiin, jotka on luotu ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Tämä vastaisi normaalia tekijänoikeuslainsäädännön käytäntöä, jossa muutettua lakia sovelletaan kaikkiin lain voimaantulohetkellä suojattuihin teoksiin ja muihin suojakohteisiin.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 3 momentin mukaan nykyistä lakia sovellettaisiin ennen ehdotetun lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin. Myös tämä ehdotus vastaa tekijänoikeuden alalla normaalia käytäntöä: kuhunkin teosten ja muiden suojakohteiden käyttötapahtumaan sovelletaan käyttötapahtuman ajankohtana voimassa olevaa lakia. Tämä periaate on mainittu direktiivin 10 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä virkkeessä. Ehdotetun lain mukaan ei voitaisi esimerkiksi esittää mitään vaatimuksia sellaiseen teosten ja muiden suojakohteiden käyttöön, joka on tapahtunut kohteiden ollessa vapaita ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

Vastaavasti ehdotetulla lailla ei puututtaisi nykyisen lain voimassa ollessa ja silloin vallinneissa olosuhteissa tehtyihin sopimuksiin. Niihin sovellettaisiin sopimuksen tekemisen ajankohtana voimassa ollutta lakia.

Ehdotettujen voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 4 momentissa säädettäisiin, että teoksen kappaleita, jotka on valmistettu ennen ehdotetun lain voimaantuloa, saisi edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Tällä säännöksellä suojattaisiin niiden kolmansien henkilöiden asemaa, joiden hallussa on nykyisen lain voimassa ollessa laillisesti valmistettuja teosten kappaleita.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä sovelletaan kuitenkin myös ennen lain voimaantuloa valmistettuihin kappaleisiin. Oikeus määrätä teosten vuokrauksesta, elokuvateosten ja tietokoneella luettavassa muodossa olevien tietoko-

neohjelmien lainauksesta sekä oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta myönnettäisiin vuokrausdirektiivin mukaisessa muodossa myös aikaisemmin valmistettujen kappaleiden osalta. Sama koskisi lain 2 b luvussa säädettyä oikeutta korvaukseen kuvataiteen teosten jälleenmyynnistä.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 5 momentin ensimmäisessä virkkeessä ehdotetaan säädettäväksi tapauksesta, jossa joku ennen ehdotetun lain voimaantuloa on valmistanut kappaleita teoksesta tai saattanut teosta yleisön saataville olennaisia toimenpiteitä vaatineella tavalla ja on näin ryhtynyt käyttämään sellaista teosta, jonka suoja on lakannut ennen tämän lain voimaantuloa. Tällaisessa tapauksessa teoksesta kappaleita valmistanut tai teosta yleisön saataville saattanut saisi ehdotetun lain säännösten estämättä saattaa aloitetun käytön loppuun tavanomaisessa ja käytön kannalta tarpeellisessa laajuudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2000.

Ehdotettujen säännösten taustalla oleva periaate on esitetty direktiivin johdanto-osan 27 kappaleessa, jonka mukaan jäsenvaltioiden on voitava säätää, että tietyissä tapauksissa tekijänoikeudet ja lähioikeudet, jotka syntyvät uudestaan direktiiviä sovellettaessa, eivät voi aiheuttaa korvausvelvollisuutta henkilöille, jotka ovat vilpittömässä mielessä alkaneet käyttää teoksia ajankohtana, jolloin ne eivät olleet suojattuja.

Säännökset suojaisivat kolmansien henkilöiden asemaa ja taloudellista panostusta tilanteissa, joissa teoksien käytön aloittaminen tapahtui silloin, kun teokset olivat vapaita. Vapaat teokset ovat kaikkien käytettävissä millä tavoin tahansa. Ehdotukseen on otettu vapaan käytön jatkumista koskeva määräaika, joka on käytännössä neljä ja puoli vuotta.

Siirtymäsäännöksissä ehdotetaan säädettäväksi, että käyttäjä saa ehdotetun lain säännösten estämättä saattaa aloitetun käytön loppuun. Tällä tarkoitetaan täsmälleen sitä tapaa, jolla käyttäjä oli ryhtynyt teosta käyttämään. Teoksen käyttämiseen muulla tavalla käyttäjän olisi hankittava lupa siltä, jolla oikeudet ovat. Lisäksi ehdotetaan, että käytön saa saattaa loppuun tavanomaisessa ja käytön kannalta tarpeellisessa laajuudessa. Tällä tarkoitetaan käyttäjän toiminnan ja alalla vallitsevien olosuhteiden mukaan normaalia laajuutta. Sellainen laajuus, joka ylittää selvästi siirtymäajan kaupalliset tarpeet, ei olisi sallittu.

Siirtymäsäännösten mukaan yleisön saataviin saattaminen voisi ehdotetuin edellytyksin jatkua, mikäli se tapahtuu tavalla, joka on vaatinut olennaisia toimenpiteitä. Olennaisilla toimenpiteillä tarkoitettaisiin sellaista todellista taloudellista panosta, joka ilmenee selvästi dokumentoitavissa ja osoitettavissa olevana rahallisenä panostuksena tai määrältään melkoisena henkilötyömääränä. Tarkoitus on suojata käyttäjää, joka on hyvässä uskossa ruvennut käyttämään teosta.

Tyypillisiä esimerkkejä sellaisesta yleisön saataviin saattamisesta, jonka perusteella teoksen käyttö voisi ehdotetun lain voimaan tultua jatkua vapaasti, ovat elokuva-, televisio- ja teatteriproduktiot. Nämä ovat tuotantoja, joiden julkista esittämistä on edeltänyt paljon aikaa ja rahaa vaativia toimenpiteitä. Niiden julkinen esittäminen voisi siirtymäsäännösten mukaan jatkua.

Ehdotetuissa siirtymäsäännöksissä tarkoitettua käyttämistä ei olisi esimerkiksi teoksen esittäminen konserteissa tai äänitteiden soittaminen radio- tai televisiolähetyksissä tai niiden nauhoittaminen käytettäväksi lähetyksissä. Näissä tapauksissa käyttäjän panostus ei olisi ”olennainen” toimenpide.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 5 momentin toisessa virkkeessä ehdotetaan säädettäväksi, että ensimmäisen virkkeen säännökset koskevat myös sitä, joka on ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin valmistaa teoksesta kappaleita tai saattaakseen teoksen yleisön saataviin.

Tämän säännöksen tarkoituksena on suojata sellaista käyttäjää, joka ennen ehdotetun lain voimaantuloa on ryhtynyt toimenpiteisiin vapaana olevan teoksen käyttämiseksi. Käyttö voi tällaisessa tapauksessa alkaa lain voimaantulon jälkeen. Siihen sovelletaan 5 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädettyä aikaa, käyttötapaa ja -laajuutta koskevaa rajoitusta. Käyttö saa koskea vain sellaista tapaa, joka on selvästi pääteltävissä käyttöä valmistelevista toimenpiteistä. Laajuuden tulee olla vastaavasti tavanomainen ja käytön kannalta perusteltu. Pelkkä suunnitelma ja vähäiset toimenpiteet, joiden merkitys ei käyttäjän taloudellisen toiminnan kannalta ole kouriintuntuva, eivät riittäisi. Säännöksen tarkoitus on suojata käyttäjää, joka on hyvässä uskossa aloittanut konkreettiset toimenpiteet teoksen käyttämiseksi.

Edellä mainitut elokuva-, televisio- ja teatteriproduktiot ovat esimerkkejä sellaisesta käy-

tön valmistelusta, jota ehdotetussa säännöksessä tarkoitetaan. Jotta toimenpiteet olisivat olennaisia, tulee produktion olla pitkälle valmisteltu ennen lain voimaantuloa. Näissä tapauksissa on perusteltua, että sekä teoksen tekijänoikeudellisessa mielessä merkityksellinen kappaleen valmistus että esittäminen tai yleisradiointi voivat tapahtua lain voimaantulon jälkeen ehdotettujen uusien säännösten estämättä.

Siirtymäsäännösten 5 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä sovelletaan kuitenkin, samoin kuin ennen ehdotetun lain voimaantuloa valmistettuihin kappaleisiin, myös niihin kappaleisiin, jotka valmistetaan 5 momentin ensimmäisen ja toisen virkkeen perusteella.

Sekä 5 momentin ensimmäisessä että toisessa virkkeessä olevan säännöksen perusteella valmistettuja kappaleita saisi edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Näiden säännösten perusteella laillisesti valmistettuja kappaleita saisi vapaasti levittää myös 31 päivän joulukuuta 1999 jälkeen.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 6 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka

mukaan lähettäjäryitykset saisivat vastaavana siirtymäaikana edelleen käyttää lähetyksissä niitä varten tehtyjä tallenteita, joihin sisältyy nyt suojatuksi tulevia mutta tallentamisajankohtana tekijänoikeudesta vapaina olleita teoksia.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännösten 7 momentin mukaisesti edellä selostettuja siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin vastaavasti lain 45, 46 ja 46 a §:ssä säädettyihin oikeuksiin. Syynä tätä momenttia koskevaan ehdotukseen on se, että voimaantulosäännökset olisivat teknisesti erittäin monimutkaiset, jos ne kirjoitettaisiin koskemaan sekä tekijänoikeutta että esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien oikeuksia. Viittaus tekijänoikeuslain 46 a §:ään on otettu siltä varalta, että jonkin elokuvan ensimmäisen tallenteen tallentamisen ja julkaisemisen tai julkistamisen välillä kulunut aika vaikuttaisi tuottajalle tulevan suojan keston. Elokuvan ensimmäisen tuottajan oikeus on vastikään säädetty 50 vuoden pituiseksi tallentamisesta lukien.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 43 ja 44 §, 45 §:n 2 momentti, 46 §:n 1 momentti, 46 a §:n 1 momentti ja 72 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 45 §:n 2 momentti, 46 §:n 1 momentti ja 46 a §:n 1 momentti 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetussa laissa (446/95), sekä

lisätään lakiin uusi 44 a ja 63 a § seuraavasti:

43 §

Tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on 6 §:ssä tarkoitettusta teoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Elokvateoksen tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut viimeksi kuolleen pääohjaajan, käsikirjoittajan, vuoropuhelun kirjoittajan tai ni-

menomaisesti kyseistä elokuvateosta varten luodun musiikin säveltäjän kuolinvuodesta.

44 §

Teokseen, joka on julkistettu tekijän nimeä taikka yleisesti tunnettua salanimeä tai nimi-merkkiä ilmoittamatta, on tekijänoikeus voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut siitä

vuodesta, jona teos julkistettiin. Jos teos julkaistaan osina, lasketaan tekijänoikeuden voimassaoloaika erikseen kullekin osalle.

Jos tekijän henkilöllisyys selviää 1 momentissa mainitun ajan kuluessa, noudatetaan, mitä 43 §:ssä säädetään.

Julkistamattoman teoksen, jonka tekijää ei tunneta, tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos luotiin.

44 a §

Se, joka ensimmäisen kerran julkaisee tai julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman tai julkistamattoman teoksen, joka on ollut Suomen lain mukaan suojattu ja jonka suoja on lakannut, saa teokseen tämän lain 2 §:n mukaisen oikeuden. Oikeus on voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin tai julkistettiin.

5 luku

Eräät tekijänoikeutta lähellä olevat oikeudet

45 §

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta. Jos esityksen tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut tallentamisvuodesta. Jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.

46 a §

Filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen

ennen kuin 50 vuotta on kulunut tallentamisvuodesta. Jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.

63 a §

Mitä 44 a §:ssä säädetään, sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa, sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

72 §

Mitä 66—68 §:ssä säädetään, sovelletaan vastaavasti oikeuteen, jota suojataan 5 luvussa olevan säännöksen mukaan.

Tämä laki tulee voimaan 30 päivänä kesäkuuta 1995.

Lakia sovelletaan myös teoksiin, jotka on luotu ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Teoksen kappaleita, jotka on valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä sovelletaan kuitenkin myös ennen tämän lain voimaantuloa valmistettuihin kappaleisiin.

Joka on ennen tämän lain voimaantuloa valmistamalla kappaleita teoksesta tai saattamalla teosta yleisön saataville tavalla, joka on vaatinut olennaisia toimenpiteitä, ryhtynyt käyttämään sellaista teosta, jonka suoja on lakannut ennen tämän lain voimaantuloa, saa hän tämän lain säännösten estämättä saattaa aloitetun käytön loppuun tavanomaisessa ja käytön kannalta tarpeellisessa laajuudessa 1 päivään tammikuuta 2000 mennessä. Mitä edellä säädetään aloitetun käytön loppuun saattamisesta, koskee myös sitä, joka on vastaavissa olosuhteissa ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin valmistukseensa teoksesta kappaleita tai saattaakseen teosta yleisön saataviin. Näiden säännösten perusteella valmistettuja

kappaleita saa edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Niihin sovelletaan kuitenkin lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä.

Jos teos sisältyy tallenteeseen, jonka lähettäjäyritys on suojan lakattua tallentanut nimenomaan käytettäväksi radio- tai televisiolähetyksissä, ja jos tallennus on tehty ennen tämän lain

voimaantuloa, saadaan teosta edelleen käyttää lähetyksissä tämän lain säännösten estämättä 1 päivään tammikuuta 2000 asti. Tämä koskee julkisen esittämisen osalta myös teoksia, jotka on otettu elokuvaa sisältävään tallenteeseen.

Mitä edellä 2—5 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti lain 45, 46 ja 46 a §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin.

Helsingissä 28 päivänä huhtikuuta 1995

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Claes Andersson*

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 43 ja 44 §, 45 §:n 2 momentti, 46 §:n 1 momentti, 46 a §:n 1 momentti ja 72 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 45 §:n 2 momentti, 46 §:n 1 momentti ja 46 a §:n 1 momentti 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetussa laissa (446/95), sekä lisätään lakiin uusi 44 a § ja 63 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

43 §

Tekijänoikeus on voimassa, kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut tekijän tai, 6 §:ssä tarkoitettuna teoksen kohdalta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

44 §

Teokseen, joka on julkistettu tekijän nimeä tai yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta, on tekijänoikeus voimassa, kunnes viisikymmentä vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkistettiin. Milloin teos muodostuu yhteen kuuluvista osista, luetaan aika siitä vuodesta, jona viimeinen osa julkistettiin.

Jos tekijä mainitun ajan kuluessa ilmoitetaan 7 §:ssä sanotuin tavoin tai hänen näytetään kuolleen ennen teoksen julkistamista, on noudatettava, mitä 43 §:ssä on säädetty.

Ehdotus

43 §

Tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on 6 §:ssä tarkoitettuna teoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Elokuvateoksen tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut viimeksi kuolleen pääohjaajan, käsikirjoittajan, vuoropuhelun kirjoittajan tai nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta varten luodun musiikin säveltäjän kuolinvuodesta.

44 §

Teokseen, joka on julkistettu tekijän nimeä taikka yleisesti tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä ilmoittamatta, on tekijänoikeus voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkistettiin. Jos teos julkaistaan osina, lasketaan tekijänoikeuden voimassaoloaika erikseen kullekin osalle.

Jos tekijän henkilöllisyys selviää 1 momentissa mainitun ajan kuluessa, noudatetaan, mitä 43 §:ssä säädetään.

Julkistamattoman teoksen, jonka tekijää ei tunneta, tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos luotiin.

44 a §

Se, joka ensimmäisen kerran julkaisee tai julkistaa aikaisemmin julkaisemattoman tai julkistamattoman teoksen, joka on ollut Suomen lain mukaan suojattu ja jonka suoja on lakannut, saa teokseen tämän lain 2 §:n mukaisen oikeuden. Oikeus on voimassa, kunnes 25 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona teos julkaistiin tai julkistettiin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

Eräät tekijänoikeutta lähellä olevat oikeudet

45 §

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona esitys tallennettiin.

Edellä 1 momentissa mainitulle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut *esitysvuodesta*. *Jos esityksen tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.*

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

46 §

Äänilevyä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu ääntä, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut *tallentamisvuodesta*. *Jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.*

46 a §

Filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallentaminen tapahtui.

46 a §

Filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa, ei tuottajan suostumuksetta saa kopioida tai levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut *tallentamisvuodesta*. *Jos tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, on suoja voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.*

63 a §

Mitä 44 a §:ssä säädetään, sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa, sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

72 §

Mitä 66—68 §:ssä on sanottu, on vastaavasti sovellettava oikeuteen, jota suojataan 5 luvussa olevan säännöksen mukaan. *Radio- tai televisioyhteyksellä on kuitenkin oikeus lähetyksessään*

72 §

Mitä 66—68 §:ssä säädetään, sovelletaan vastaavasti oikeuteen, jota suojataan 5 luvussa olevan säännöksen mukaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

korvauksetta käyttää ennen tämän lain voimaan tuloa hankkimaansa äänilevyä tai muuta laitetta, johon ääni on otettu.

Tämä laki tulee voimaan 30 päivänä kesäkuuta 1995.

Lakia sovelletaan myös teoksiin, jotka on luotu ennen tämän lain voimaantuloa.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin toimiin ja hankittuihin oikeuksiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Teoksen kappaleita, jotka on valmistettu ennen tämän lain voimaantuloa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti, saa edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä sovelletaan kuitenkin myös ennen tämän lain voimaantuloa valmistettuihin kappaleisiin.

Joka on ennen tämän lain voimaantuloa valmistamalla kappaleita teoksesta tai saattamalla teosta yleisön saataville tavalla, joka on vaatinut olennaisia toimenpiteitä, ryhtynyt käyttämään sellaista teosta, jonka suoja on lakannut ennen tämän lain voimaantuloa, saa hän tämän lain säännösten estämättä saattaa aloitetun käytön loppuun tavanomaisessa ja käytön kannalta tarpeellisessa laajuudessa 1 päivään tammikuuta 2000 mennessä. Mitä edellä säädetään aloitetun käytön loppuun saattamisesta, koskee myös sitä, joka on vastaavissa olosuhteissa ryhtynyt olennaisiin toimenpiteisiin valmistaakseen teoksesta kappaleita tai saattaakseen teosta yleisön saataviin. Näiden säännösten perusteella valmistettuja kappaleita saa edelleen levittää ja näyttää julkisesti. Niihin sovelletaan kuitenkin lain 19 §:n 2—4 momentin ja 2 b luvun säännöksiä.

Jos teos sisältyy tallenteeseen, jonka lähettäjäyritys on suojan lakattua tallentanut nimenomaan käytettäväksi radio- tai televisiolähetyksissä, ja jos tallennus on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, saadaan teosta edelleen käyttää lähetyksissä tämän lain säännösten estämättä 1 päivään tammikuuta 2000 asti. Tämä koskee julkisen esittämisen osalta myös teoksia, jotka on otettu elokuvaa sisältävään tallenteeseen.

Mitä edellä 2—5 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti lain 45, 46 ja 46 a §:ssä tarkoitettuihin suojan kohteisiin.

**NEUVOSTON DIREKTIIVI 93/98/ETY,
annettu 29 päivänä lokakuuta 1993,
tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta**

EUROOPAN YHTEISÖJEN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 57 artiklan 2 kohdan sekä 66 ja 100 a artiklan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen⁽¹⁾,

toimii yhdessä Euroopan parlamentin kanssa⁽²⁾,

ottaa huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon⁽³⁾,

sekä katsoo, että

- 1) kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyssä Bernin yleissopimuksessa sekä esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriyten suojaamisesta tehdyssä kansainvälisessä yleissopimuksessa (Rooman yleissopimus) määrätään ainoastaan niissä tarkoitettujen oikeuksien vähimmäissuoja-ajat, joten sopijavaltiot voivat myöntää pitempiä suojan voimassaoloaikoja; jotkut jäsenvaltiot ovat käyttäneet tätä mahdollisuutta; jotkut jäsenvaltiot eivät vielä ole liittyneet Rooman yleissopimukseen,
- 2) tämän vuoksi tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suojan voimassaoloaika koskevien kansallisten lainsäädäntöjen välillä on eroja, jotka voivat haitata tavaroiden vapaata liikkuvuutta ja palvelujen vapaata tarjoamista sekä vääristää kilpailun edellytyksiä yhteismarkkinoilla; sen vuoksi jäsenvaltioiden lainsäädännöt olisi sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi yhdenmukaistettava siten, että suojan voimassaoloajat ovat samat koko yhteisössä,
- 3) yhdenmukaistamisen on kohdistuttava paitsi suojan voimassaoloaikoihin sinänsä myös tiettyihin niitä koskeviin yksityiskohtaisiin sääntöihin, kuten päivämäärään, josta kukin suojan voimassaoloaika lasketaan,
- 4) tämän direktiivin säännökset eivät rajoita Bernin yleissopimuksen 14 a artiklan 2

kohdan b, c ja d alakohdan sekä 3 kohdan soveltamista jäsenvaltioissa,

- 5) Bernin yleissopimuksessa tarkoitettu vähimmäissuoja-aika, tekijän elinaika lisätynä 50 vuodella tämän kuolemasta, on tarkoitettu suojaamaan tekijää sekä tämän jälkeläisten kahta ensimmäistä sukupolvea; keskimääräinen elinikä yhteisössä on pidentynyt siinä määrin, ettei mainittu suojan voimassaoloaika enää riitä kahdelle sukupolvelle,
- 6) tietyt jäsenvaltiot ovat myöntäneet pitempiä voimassaoloaikoja kuin 50 vuotta tekijän kuolemasta korvatakseen maailmansotien vaikutuksia teosten hyväksi käyttämiseen,
- 7) lähioikeuksien suojaksi tietyt jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön 50 vuoden voimassaoloajan laskettuna teoksen laillisesta julkaisemisesta tai laillisesta yleisön saataville saattamisesta,
- 8) sen kannan mukaan, jonka yhteisö on omaksunut tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (GATT) Uruguayn kierroksen neuvotteluissa, äänitteiden tuottajien suojan voimassaoloajan on oltava 50 vuotta äänitteen ensimmäisestä julkaisemisesta,
- 9) saatujen oikeuksien kunnioittaminen kuuluu yhteisön oikeusjärjestyksen suojaamiin oikeuden yleisperiaatteisiin; näin ollen tekijänoikeuden ja lähioikeuksien suojan voimassaoloaikojen yhdenmukaistaminen ei voi vähentää oikeudenhaltijoilla yhteisössä nykyisin olevaa suojaa; siirtymätoimenpiteiden rajoittamiseksi mahdollisimman vähäiseksi ja sisämarkkinoiden käytännön toimivuuden mahdollistamiseksi on syytä kohdistaa suojan voimassaoloaikojen yhdenmukaistaminen pitkälle ajanjaksolle,
- 10) komissio korostaa 17 päivänä tammikuuta 1991 annetussa tiedonannossaan "Jatko vihreään kirjaan - tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskeva komission työohjelma", että tekijänoikeuden ja lähioikeuksien yhdenmukaistamisen on perustuttava suojelun korkeaan tasoon, koska nämä oikeudet ovat välttämättömiä luovalle henkiselle työlle, ja lisäksi komissio korostaa, että näiden oikeuksien suoja tekee mahdolliseksi varmistaa luovuuden ylläpitämisen ja kehittämisen

⁽¹⁾ EYVL N:o C 92, 11.4.1992, s. 6 ja EYVL N:o C 27, 30.1.1993, s. 7

⁽²⁾ EYVL N:o C 337, 21.12.1992, s. 205 ja 27 päivänä lokakuuta 1993 tehty päätös (sitä ei ole vielä julkaistu virallisessa lehdessä).

⁽³⁾ EYVL N:o C 287, 4.11.1992, s. 53

tekijöiden, kulttuuritoiminnan, kuluttajien sekä koko yhteiskunnan eduksi,

kyseiset artikkelit on siis kumottava,

- 11) suojelun korkean tason aikaansaamiseksi vastaamaan sekä sisämarkkinoiden vaatimuksia että tarvetta luoda yhteisössä kirjallisen ja taiteellisen luovuuden sopusointuiselle kehitykselle suotuisa oikeudellinen ympäristö olisi tekijänoikeuden suojan voimassaoloaika yhdenmukaistettava 70 vuodeksi tekijän kuolemasta tai 70 vuodeksi siitä, kun teos on laillisesti saatettu yleisön saataville, ja lähioikeuksien suojan voimassaoloaika olisi yhdenmukaistettava 50 vuodeksi suojan voimassaolon aiheuttaneesta tapahtumasta,
- 12) Bernin yleissopimuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaan kokoelmia suojataan, jos ne aineistonsa valinnan ja järjestelyn perusteella ovat luovan henkisen työn tuotteita; näitä teoksia suojataan sellaisinaan, sanotun kuitenkin rajoittamatta tekijänoikeuksia kuhunkin näihin kokoelmiin sisältyvään teokseen; näin ollen kokoelmiin sisältyviin teoksiin on voitava soveltaa erityisiä suojan voimassaoloaikoja,
- 13) kaikissa tapauksissa, joissa yksi tai useampi luonnollinen henkilö tunnustetaan tekijäksi, suojan voimassaoloaika olisi laskettava näiden kuolemasta; koko teoksen tai sen osan tekijyys on asiakysymys, jonka kansalliset tuomioistuimet voivat joutua ratkaisemaan,
- 14) suojan voimassaoloajat on laskettava 1 päivästä tammikuuta sinä vuonna, joka seuraa suojan voimassaolon alkamisen aiheuttanutta tapahtumaa, siten kuin niistä määrätään Bernin ja Rooman yleissopimuksissa,
- 15) tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 14 päivänä toukokuuta 1991 annetun neuvoston direktiivin 91/250/ETY⁽¹⁾ 1 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on annettava tietokoneohjelmille tekijänoikeudellista suojaa kirjallisina teoksina, joita tarkoitetaan Bernin yleissopimuksessa; tällä direktiivillä yhdenmukaistetaan kirjallisten teosten suojan voimassaoloaika yhteisössä, on siis kumottava direktiivin 91/250/ETY 8 artikla, jolla tietokoneohjelmien suojan voimassaoloaika säännellään ainoastaan väliaikaisesti,
- 16) vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY⁽²⁾ 11 ja 12 artiklassa säädetään ainoastaan voimassaolon vähimmäisajoista sanotun rajoittamatta tulevaa yhdenmukaistamista; tällä direktiivillä säädetään uudesta yhdenmukaistamisesta;
- 17) valokuvia suojataan jäsenvaltioissa erilaisin järjestelmin; valokuvateosten ja erityisesti sellaisten teosten, joilla niiden taiteellisen tai ammattimaisen luonteen vuoksi on merkitystä sisämarkkinoilla, suojan voimassaoloajan riittäväksi yhdenmukaistamiseksi on määriteltävä tässä direktiivissä vaadittava omaperäisyyden taso; Bernin yleissopimuksessa tarkoitettua valokuvallista teosta on pidettävä omaperäisenä, jos se on tekijänsä yksilöllisyyttä kuvastava luovan henkisen työn tulos, ottamatta huomioon muita perusteita, kuten arvoa tai tarkoitusta; muiden valokuvien suojaa on voitava säännellä kansallisella lainsäädännöllä,
- 18) lähioikeuksien suojan voimassaoloaikojen välisten erojen välttämiseksi on säädettävä sama lähtökohta voimassaoloajan laskemiselle koko yhteisössä; lähioikeuden kohteen esitys, tallennus, yleisradiointi, laillinen julkaiseminen sekä laillinen yleisön saataville saattaminen, eli yleinen henkilöiden havaittavaksi saattaminen millä tahansa asianmukaisella tavalla, on otettava huomioon suojan voimassaoloaikaa laskettaessa riippumatta siitä, missä maassa esitys, tallennus, yleisradiointi, laillinen julkaiseminen tai laillinen yleisön saataville saattaminen tapahtuu,
- 19) yleisradio-organisaatioiden oikeudet sekä johtaja pitkin että vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, myös kaapelin tai satelliitin välityksellä, tapahtuviin lähetyksiinsä eivät saa olla jatkuvia; suojan voimassaoloaika on siis rajoitettava laskettavaksi ainoastaan tietyn lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista; tällä säännöksellä on tarkoitus välttää uuden suojan voimassaoloajan laskeminen alkavaksi aikaisemman lähetyksen kanssa samanlaisesta lähetyksestä,
- 20) jäsenvaltioiden on voitava pitää voimassa tai ottaa käyttöön myös muita, erityisesti arvostelu- ja tiedejulkaisujen suojaan liittyviä lähioikeuksia; avoimuuden varmistamiseksi yhteisön tasolla on uusia lähioikeuksia käyttöön ottavien jäsenvaltioiden kuitenkin tiedotettava asiasta komissiolle,
- 21) on syytä täsmentää, ettei tässä direktiivissä säädettyä yhdenmukaistamista sovelleta moraalisiin oikeuksiin,
- 22) teoksille, joiden Bernin yleissopimuksessa tarkoitettu alkuperämaa on kolmas maa ja joiden tekijä ei ole yhteisön kansalainen, myönnettäviä suojan

⁽¹⁾ EYVL N:o L 122, 17.5.1991, s. 42

⁽²⁾ EYVL N:o L 346, 27.11.1992, s. 31

- voimassaoloaikoja on vertailtava muihin suojan voimassaoloaikoihin, eikä yhteisössä myönnettävä voimassaoloaika voi olla tässä direktiivissä säädettyä pitempi,
- 23) muun oikeudenhaltijan kuin yhteisön kansalaisen täyttävässä kansainväliseen sopimukseen perustuvan suojan saamisen edellytykset olisi lähioikeuksien suojan voimassaoloajan oltava sama kuin tässä direktiivissä säädetty, paitsi ettei tämä voimassaoloaika saa olla pitempi kuin siinä kolmannessa maassa, jonka kansalainen oikeudenhaltija on,
- 24) suojan voimassaoloaikojen vertailu ei saa saattaa jäsenvaltioita ristiriitaan kansainvälisten velvoitteidensa kanssa,
- 25) sisämarkkinoiden toimivuuden mahdollistamiseksi tätä direktiiviä on sovellettava 1 päivästä heinäkuuta 1995,
- 26) jäsenvaltioiden on voitava antaa säännöksiä suojattujen teosten ja muiden kohteiden käyttöä koskevien, ennen tästä direktiivistä johtuvaa suojan voimassaoloajan pidentämistä tehtyjen sopimusten tulkinnasta, mukauttamisesta ja toteuttamisen seurannasta, ja
- 27) yhteisön oikeusjärjestys takaa saatujen oikeuksien sekä oikeutettujen odotusten kunnioittamisen; jäsenvaltioiden on erityisesti voitava säätää, että tietyissä tapauksissa tekijänoikeudet ja lähioikeudet, jotka syntyvät uudestaan tätä direktiiviä sovellettaessa, eivät voi aiheuttaa korvausvelvollisuutta henkilöille, jotka ovat vilpittömässä mielessä alkaneet käyttää teoksia ajankohtana, jolloin ne eivät ole olleet suojattuja,

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Tekijänoikeuksien voimassaoloaika

1. Bemin yleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitetut kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijänoikeudet ovat voimassa koko tekijän elinajan ja 70 vuotta tämän kuolemasta riippumatta päivästä, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville.
2. Jos tekijänoikeus kuuluu yhteisesti teoksen tekijäkumppaneille, 1 kohdassa tarkoitettu voimassaoloaika on laskettava viimeisenä elossa olleen tekijäkumppanin kuolemasta.
3. Nimettömänä tai salanimellä julkaistujen teosten suojan voimassaoloaika on 70 vuotta teoksen saattamisesta laillisesti yleisön saataville.

Jos tekijän käyttämä salanimi ei aiheuta epäilystä tämän henkilöllisyydestä tai jos tekijä ilmaisee henkilöllisyytensä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuna aikana, on sovellettava 1 kohdassa esitettyä suojan voimassaoloaika.

4. Jos jäsenvaltio antaa erityissäännöksiä yhteisteosten tekijänoikeuksista tai oikeushenkilön nimeämisestä oikeudenhaltijaksi, suojan voimassaoloaika on laskettava 3 kohdan mukaisesti, paitsi jos luonnolliset henkilöt, jotka ovat luoneet teoksen, tunnustetaan teoksen tekijöiksi yleisön saataville teoksen toisintojen osalta. Tämän kohdan soveltaminen ei rajoita sellaisten tunnustettujen tekijöiden oikeuksia, joiden tunnustettavat työpanokset sisältyvät näihin teoksiin, jolloin näihin työpanoksiin sovelletaan 1 tai 2 kohtaa.

5. Jos teos julkaistaan niteinä, osina, vihkoina, numeroina tai jaksoina ja jos suojan voimassaoloaika lasketaan alkavaksi siitä ajankohdasta, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville, suojan voimassaoloaika on laskettava erikseen kullekin teoksen osalle.

6. Jos teosten suojan voimassaoloaika ei lasketa tekijän tai tekijöiden kuolemasta ja jos niitä ei ole laillisesti saatettu yleisön saataville 70 vuoden kuluessa niiden luomisesta, suoja päättyy.

2 artikla

Elokuvateokset tai audiovisuaaliset teokset

1. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat nimetä myös muita tekijäkumppaneita.

2. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suojan voimassaoloaika päättyy 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko nämä henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta varten luodun musiikin säveltäjä.

3 artikla

Lähioikeuksien voimassaoloaika

1. Esittäjien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua esityksestä. Jos esityksen tallenne kuitenkin julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä määrääjakana, oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua näistä tapahtumista ensimmäisestä.
2. Äänitteiden tuottajien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos äänite kuitenkin julkaistaan

laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä määräaikaana, oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua näistä tapahtumista ensimmäisestä.

3. Elokuvan ensimmäisen tallenteen tuottajien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos elokuva kuitenkin julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä määräaikaana, oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua näistä tapahtumista ensimmäisestä. 'Elokuvalla' tarkoitetaan äänellä varustettua taikka äänetöntä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta taikka liikkuvaa kuvasarjaa.

4. Yleisradio-organisaatioiden oikeudet lakkaavat 50 vuotta lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetykset johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, myös kaapelin tai satelliitin välityksellä.

4 artikla

Aiemmin julkaisemattomien teosten suoja

Jokainen, joka tekijänoikeuden suojan sammuttua ensimmäistä kertaa laillisesti julkaisee tai laillisesti saattaa yleisön saataville teoksen, jota ei ole aiemmin julkaistu, saa tekijän taloudellisia oikeuksia vastaavan suojan. Näiden oikeuksien suojan voimassaoloaika on 25 vuotta siitä ajankohdasta, jona teos on ensimmäistä kertaa laillisesti julkaistu tai laillisesti saatettu yleisön saataville.

5 artikla

Arvostelu- ja tiedejulkaisu

Jäsenvaltiot voivat suojata teoksia koskevia julkisia arvostelu- ja tiedejulkaisuja. Tällaisten oikeuksien enimmäissuojan voimassaoloaika on 30 vuotta siitä ajankohdasta, jona julkaisu on ensimmäistä kertaa laillisesti julkaistu.

6 artikla

Valokuvien suoja

Valokuvia, joita tekijänsä luovan henkisen työn tuloksina on pidettävä omaperäisinä, suojataan 1 artiklan mukaisesti. Mitään muuta perustetta ei sovelleta määrittäessä, voidaanko niitä suojata. Jäsenvaltiot voivat säätää myös muiden valokuvien suojasta.

7 artikla

Suoja suhteessa kolmansiin maihin

1. Jos teoksen Bernin yleissopimuksessa tarkoitettu alkuperämaa on kolmas maa eikä tekijä ole yhteisön kansalainen, jäsenvaltioissa myönnettävän suojan voimassaoloajan on

päätyttävä teoksen alkuperämaassa annetun suojan päättyessä, eikä se saa olla 1 artiklassa esitettyä voimassaoloaikaa pitempi.

2. Edellä 3 artiklassa esitettyjä suojan voimassaoloaikoja on sovellettava myös, jos oikeudenhaltijat, joille jäsenvaltiot antavat suojan, eivät ole yhteisön kansalaisia. Jäsenvaltioissa myönnetty suojan voimassaoloaika päättyy kuitenkin viimeistään samanaikaisesti kuin siinä kolmannessa maassa, jonka kansalainen oikeudenhaltija on, myönnetty suoja, eikä se saa olla 3 artiklassa esitettyä voimassaoloaikaa pitempi, sanotun kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltioiden kansainvälisiä velvoitteita.

3. Jäsenvaltiot, jotka tämän direktiivin antamisen ajankohtana erityisesti kansainvälisten velvoitteidensa täyttämiseksi myöntävät 1 ja 2 kohdan säännösten mukaista pitemmän suojan voimassaoloajan, voivat pitää tämän suojan voimassa tekijänoikeuden tai lähioikeuksien suojan voimassaoloaikoja koskevien kansainvälisten sopimusten päättymiseen saakka.

8 artikla

Määräaikaisten laskeminen

Tässä direktiivissä esitetyt voimassaoloajat on laskettava 1 päivästä teoksen luomista seuraavan vuoden tammikuuta.

9 artikla

Moraaliset oikeudet

Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden moraalisia oikeuksia koskevien säännösten soveltamista.

10 artikla

Ajallinen sovellettavuus

1. Jos tässä direktiivissä säädettyä vastaavaa suojan voimassaoloaikaa pitempi suojan voimassaoloaika on jo alkanut jossakin jäsenvaltiossa 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna päivämääränä, tämä direktiivi ei lyhennä sitä kyseisessä jäsenvaltiossa.

2. Tässä direktiivissä säädettyjä suojan voimassaoloaikoja on sovellettava kaikkiin teoksiin ja kohteisiin, joita 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna päivämääränä suojataan ainakin yhdessä jäsenvaltiossa tekijänoikeutta tai lähioikeuksia koskevien kansallisten säännösten mukaan taikka jotka täyttävät direktiivissä 92/100/ETY säädetyt suojan edellytykset.

3. Tämän direktiivin soveltaminen ei vaikuta ennen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua päivämäärää tapahtuneeseen

hyväksi käyttämiseen. Jäsenvaltioiden on annettava erityisesti kolmansien saamien oikeuksien suojaamiseksi tarvittavat säännökset.

4. Jäsenvaltiot voivat olla soveltamatta 2 artiklan 1 kohdan säännöksiä ennen 1 päivää heinäkuuta 1994 luotuihin eloku-
vateoksiin tai audiovisuaalisiin teoksiin.

5. Jäsenvaltiot voivat määrätä 2 artiklan 1 kohdan täytän-
töönpanon päivämäärän, joka ei kuitenkaan saa olla myöhempi
kuin 1 päivä heinäkuuta 1997.

11 artikla

Tekninen mukauttaminen

1. Kumotaan direktiivin 91/250/ETY 8 artikla.
2. Kumotaan direktiivin 92/100/ETY 11 ja 12 artikla.

12 artikla

Ilmoitusmenettely

Jäsenvaltioiden on viipymättä ilmoitettava komissiolle kaikista hallitustensa hankkeista uusien lähioikeuksien antamiseksi sekä täsmennettävä näiden käyttöönoton olennaiset perusteet ja suunniteltu suojan voimassaoloaika.

13 artikla

Yleiset säännökset

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin 1 - 11 artiklan noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnoliset määräykset voimaan 1 päivään heinäkuuta 1995 mennessä.

Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niitä virallisesti julkaistaessa niihin on liitettävä viittaus tähän direktiiviin. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

2. Jäsenvaltioiden on sovellettava 12 artiklaa tämän direktiivin tiedoksi antamisesta alkaen.

14 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 29 päivänä lokakuuta 1993.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

R. URBAIN

